

Or XIII. 3. 4
НП 29-1

4

Ставмувьса пролетаріјас, бгувтчбї!

ОПРАВУМ

7 №

1927

КОМІ ЖУРНАЛ. ч/2

ЛЛ

ОТДЕЛ
НАУЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ЈУЌРТАС.

Листбокјас.

Лободчад-ө ті Октабрса ревоцутсіјалы дас во тыран лун-кежлө. М.	1
Кызі вöчны вөлөстувса бјуджет. Падөј-пі—Педө.	6
Комсомоллөн војнаса уж. А. Е.	10
Став челафöс велөдөм. д. Б.	13

Міјан өіктјасын:

Кущөм-ногөн өдјөнжык крестаналы пощө овмөссө кыпöдны. В. Ісаков.	19
Коржык көзны су. Агроном Щекін	24
Уна переменаөн му ужалөм-јылыг. Агр. Жакова.	26

Комі гіжөдчукөр:

Гортла-дорјасөд. Ч. Т.-В.	30
Өд талун міјан празнік. Біја-Өгыр.	33
Ме-кө, ескө, вермі. Јус.	34
Кыјсыг зон. Ј. Колегов.	35
Сојва-куза... Омра.	36
Езыг төлыга вој. М. Лебедев.	—
Ічөт-Өлө. Ічөт-Іван.	37
Ок, паскөта ме гармоңна. Гавріл-Пјодор.	44
Частушкаез. С. Кудымов.	45
Војвыв океан. Гіз-Паш.	46
Печера-куза. Гіз-Паш.	47
Селькорлөн уж. „Шаквеі-ванкеј“	48
Јус. Шаков Ө. Ј.	—
Нывјаслөн сылом. Тіпөсіктса Іван.	49
Војпукөм. Буж-ныр.	50
Частушкајас. Гіз-Паш.	52
„Кыті вєсны, сеті і орө“ (вігт). Гіз-Паш.	53
„Ордымлы“ гіжны бөгтгыгјасан. „Томкор“	—
Сук Парма. А. Нестеров.	56

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 7 (10) — Июль — 1927 год.

Устьсысольск, Набережная, 41.

НЖ Коми.
1-1

Ставмуывса пролетаріјјас, օтувтчօј!

ОРААЫМ

КОМІ ЖӖЗЛӖН ЖУРНАЛ.

ЛЕЗӖ ВКП (б)-лӖн ОБКОМ БЫД ТӖЛЫГЫН
ӖТЧЫД.

7 (10) №

Ж У Л

1927 60

ЛӖГӖДЧАД-Ӗ ТІ ОКТАБРСА РЕВОЛҮТСІЈАЛЫ ДАС ВО ТЫРАН ЛУН-КЕЖЛӖ?

Таво нојабр тӖлыгын сӇімӖд лунас (октабр 25-Ӗд лун) тырӖ дас во Октабрса револүтсіјалы. дас во-сајын роч му-ывса ужалыг жӖз—робочейјас да крестана—шыбытисны ас-гылі-ывгыныс озырјасӖс, сарӖс чӖвтӖм-бӖрын влагт-дінӖ кутчӖдӖм жӖзӖс, богтисны влагтсӖ ас-кианыс. Отсаліс ужалыг жӖзлы тајӖс вӖчны, օтувтис ас-бердас, индаліс тужјассӖ, нырщікаліс—Коммунист-партеја.

КушӖма шуҗылісны роч му-ывса дај ставмуывса озыр жӖз-зыс, став на-дор олыгыс, гӖп жӖзӖс, ужалыг жӖзӖс увтыртыс, нартытыс жӖзыс? Мыј вӖлі сецӖм жӖзыс шуӖны? Оз сӖмын најӖ, вегіг ужалыг жӖз-пыщкас унаӖн-унаӖн-на вӖлі шуӖны: тајӖ влагтыд-пӖ зев регыд-кежлӖ, тајӖ влагтыд дыр оз вермы овны. УнаӖн, јона унаӖн оз вӖлі ескыны—Россіјаын—пемыд, најт Россіјаын ужалыг жӖз, со војасӖн пемдӖдӖм жӖз кужасны кутны влагт ас-кианыс. Оз вӖлі ескыны—омӖла велӖдчӖм жӖз кужасны ловӖдӖдны кіссӖм-разгӖм овмӖс. ЧајтӖны вӖлі—регыд-пӖ мыщасны, лоас-пӖ еновтчыны. Озыр жӖзтӖг—оуг, велӖдчӖм жӖзтӖг ужалыг жӖз-пӖ оз кужны зӖн госуларствоӖн управлајтан уж нуны. Озыр жӖз-пӖ нінӖм думышттӖг налыг бӖр влагттӖ вермасны мырӖдныны. Вегіг-Ӗд вӖлі строкјас пуктӖны ужалыг жӖз влагтыдлы—СӖвет-влагтыдлы: кујім лунгаӗ—вежонӖз, вежонгаӗ—тӖлыгӖз, сесга во-жынјӖз, воӖз... Сесга строкјасыд пондисны содны кујім во, вӖт во. Мед-бӖрын дугдисны строкјастӖ пуктавыны. КоркӖ-пӖ-Ӗд усас-жӖ тајӖ влагтыд.

Мі тыртам-нын дасӖд во. Мі егӖ повчӖј кырныш курксӖмыг. Став мездыгӖм ужалыг жӖзыслӖн мӇјан муын вӖлі օтӖ мӖвп—кутны СӖветвлагт, сувтӖдны сӇјӖс чорыда кок-јылас, ловӖдӖдны разгӖм овмӖс, кокнӖдны важ увтыртӖм жӖзыслыс олӖмсӖ, југдӖдны налыг вежӖрсӖ

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Јона сөкыд вөлі ужалыг јөзлы. Став ас-муыввса озыр јөз, уна мукөд государство сувтліслы мјанлы воча, јона топөдлісны. Јона шыгјавлісны, уна быдгама мужа да тужа муніс ужалыг јөз-вывті.

Ставсө вујісны ужалыг јөз. Јона-нын вөлі јіжөма налы озыр јөзыдлөн нартітчөмыс, јона-нын сөлөмјасыс пуҷома. Чер дорышөн-моз сувтісны Советвласт-дор—лаңтөдісны, вөтлалісны став враг-јассө.

Піңсө куртчөмөн лаңтлісны мјан врагјас, вөлі чajtөны—лок выннаныс-пө вермісны да вежөрныс оз тырмы овмөссө лөгөдны, шыглы кулөны. Тырміс-тај вежөрыс ужалыг јөзлөн, Совет-властлөн. Коммунист-партіја индалөмјасөн кужіс-тај бостгыны ов-мөс кыпөдан ужад. Ез сөмын бостгы—нуөдө сіјө ужсө, чорыда, кужөмөн нуөдө. дасөд вотө тыртігөн мі өні вермам-нын шуны: ов-мөснымөс став государствомлыг воштім-нын сы-выјөз, кушөм вө-лі сіјө 1913 воын—војнаөз. Сіјө шупөдсө мі вуҷам-нын—бостгөм-нын мі лептыны ассыным овмөснымөс вылөжык, көсјам сіјөс вы-ногөн сувтөдны.

дас во Октабрса револутсіјалы тыріг-кежлө бырі, тыдалө, став му-вывса кырнышјаслөн зікөз надејаыс Советвласт угөм-вылө. Ад-зөны: Совет-государство воыг-воө, луныг-лунө јонмө. Најө адзө-ны: Совет-государство-вылө вічөдөмөн ужалыг јөз мукөд государство-јасын піскөдчөны озыр јөз власт-улыг кырөдны мусө капиталистјас-кок-улыг. Вьлыг сөд кымөрјас чукөртчісны мјан Совет-государ-ство-вылын. Капиталист-государствојас, медза јона Англија, мыј вермөмгыс зілөны кыскыны мјанөс војнаө. Чукөртөны став вынсө, мед чышкыштны му-ыввгыс Советвласт.

Ставсө тајө артыштөмөн колө мјанлы мөвпыштны Октабрса револутсіјалы дас во тыран лунсө нуөдөм-јылыг. Быд во мі торјө-дам октабр 25-өд лун (7/XI) вегіг мукөд револутсіја пражыкјас-гыс. Сіјө мјан мед-ыжыд пражык—ужалыг јөзлөн мездысан лун.

Таво јешцө-нын јона ковмас торјөдны тајө лунсө: өті-кө—тырө-өд дас во, мөд-кө—мјанөс повзөдлөны, көсјөны мјанлыг став дас-вонас кістөм вірсө да пөссө нинөмө воштыны, нещыштны бөр власт-сө ужалыг јөз кыыс. Сы-понда колө возвыв лөгөдчыны тајө пражык-кежлас. Став СССР-куза-нын важөн заводітчіс тајө ужыс. Мјан областын өткымынлаын заводітөмаөг-жө-нын відчісны Октабр пражыксө, сөмын уналаын-на зік нинөм оз вөчны, уналаын еща вөчөня. Колө, мед быд вөлөгтын став оргаңізатсіјаыс өніган-жө чорыда бостгасны лөгөдчыны пражык-кежлө.

Мыј колө відчісны тајө возвывја лөгөдчан ужгыс? Возвывја ужыс пражыкөзыс колө сы-понда, мед-егкө быд мужіклы, быд ныв-бабалы, томлы і пөрыглы ужалыг јөз-пөвсын, чорыда сөлөманьс јіжіс, јурвеманыс пырісны со мыјјас:

1. Кыџи ужалыг јѳз Россіјаын уна вога вермагѳмѳн озырјаскѳд, куџа вын чукѳртѳмѳн, ѳтувтѳмѳн, кык револутсіја-пыр (1905 вога да 1917 во февраль тѳлыгга) воисны Окѳабрса револутсіјаѳз;

2. Кыџи лоі Окѳабрса револутсіја Россіјаын (щѳц міјан комі муын), кыџи сіјѳ муніс;

3. Мыј сетіс Окѳабрса револутсіја ужалыг јѳзлы—робочейјаслы да крестаналы;

4. Кыџи даc онаc ужалыг јѳз сувтѳдісны кок-вылѳ асгыныс госуларствонысѳ: војдѳр дорјісны сіјѳс став врагјасгыс, сегга кыпѳдісны овмѳссѳ, југдѳдѳмѳсѳ;

5. Кущѳм могјас суларѳны ужулыг јѳз-воџын міјан Сѳвет-Сојузын (міјан областын щѳц) мѳд даc во-вылѳ петігѳн: овмѳс кыпѳдан ужын—выль ѳтувја олѳм доран ужын, Сѳвет-власт дорјан-ужын;

6. Кущѳм тудѳдѳчан уж нуѳдіс міјан револутсіјаын Коммуніст-парѳіја, кыџи ѳні сіјѳ индалѳ ужалыг јѳзлы тудѳсѳ выль олѳмѳ;

7. Кыџи виџѳдѳны міјан госуларство-вылѳ мукѳд госуларство-са робочейјас да крестана, кыџи најѳ велѳдѳѳны міјан Окѳабрса револутсіја-серѳті нуѳдны мездыган уж;

8. Кыџи ставмувывса ужалыг јѳзыс Комінтерн (ставмувывса коммуніст-парѳіјааслѳн ѳтувтѳмѳ) тудѳдѳмѳн, мунѳны ставмувывса Окѳабрѳј;

9. Мыј вајас міјанлы војна, мыј-вѳсна сіјѳ міјанлы оз ков, мыј колѳ міјанлы вѳчны, мед-егкѳ војнасѳ вештыны, либѳ лоѳ-кѳ сіјѳ, ѳе воштыны асгыным властнымѳс, ѳе шедны бара озыр јѳз кабыр-улѳ.

Со мыј колѳ вігтавлыны, индавын быд ужалыг мортлы зев бура даc во Окѳабрса револутсіјалы тыран лунѳз. Тајѳ-кѳ лоѳ вѳѳѳма, секі поѳас Окѳабрса праѳніктѳ нуѳдны весіг ѳѳі ужалыг мортѳс бокѳ колѳтѳг; секі став ужалыг јѳзыс гѳгѳрвоасны—тајѳ-пѳ тај збыль вѳлѳм міјан, крестаналѳн да робочейјаслѳн ыџыд мездыган лун; секі најѳ ставныс петасны Окѳабрса праѳнік лунад ывла-вылѳ да гѳрд плагјас-улѳ сувтѳмѳн петкѳдласны мувывса капіталістјаслы: тајѳ плагјассѳ мі асланым пѳг-вірнаным гѳрдѳдім, ку-там најѳс чорыда кіаным, ѳекодлы мырѳѳыны огѳ сетѳј.

Кыџи-нѳ нуѳдны вѳлѳстјасын та-ыџда ужсѳ?

Мед-војдѳр, ѳерт, колѳ думыштны, коді-нѳ тајѳ ужсѳ кутас нуѳдны? Областувса Ісполнітельней Коміѳет-бердын ужалѳ торја коміссіја; сецѳм коміссіјасыс емѳг уездувса ісполкомјас-бердын; индалѳма вѳлі Волісполкомјаслы, мед-егкѳ најѳ вѳлѳгтаныс бѳрјісны-жѳ торја коміссіјас Окѳабрса праѳнік лун-кежлѳ лѳгѳдѳчан уж нуѳдны. Колѳ вѳлі сетѳѳ бѳрјавны вѳлѳстад медга бур ужалыгјассѳ, шуам—Вік-саѳ, парѳіја јачејкасаѳ, комсомолсаѳ, волполітпросветкомсаѳ да мукѳдлаыг сувџык јортјасѳс.

Абу-на-кө өнөз ташом Комиссияыд вөлөгтад—колө индыны вол-исполкомыды та-вылө; бөрjöма-кө Комиссияыд да оз ужав—бара-жө колө индыны мед пырыг-пыр-жө ботгас ужавны. Бур лоө, воэ-мөстчыг крестана-кө кутасны термөдлыны комиссијастө, оз-кө леэ-ны еновтчыны ужгыс; медга бур лоө, кужас-кө быд Комиссия јит-чыны чорыда быд вөлөгтувса организатсијакөд да учреждённөкөд, кужас-кө кыскыны ужас став вөлөгтса воэ-мөстчыг јөзсө (актив). Некущом Комиссия өтнас та-ыжда уж оз вермы нуөдны—сијө ку-тас нуөдны ужсө организатсијас да учреждённөјас-пыр најөс ве-лөдөмөн, туддөдөмөн.

Кущом уж лоө комиссијалөн, кущом лоө ставыспраһник-кежлас лөгөдчан ужыс? Кык пөлөс: өти-кө—став вөлөгтса ужалыг јөзсө воштыны сы-выјөз, мед-егкө најө лучки гөгөрвоисны Октабрса праһ-ныксө; мөд-кө—лөгөдчыны буга нуөдны вөлөгтын праһниклунсө.

Војдөр сорһитыштам, кычј нуөдны мед-воэза ужсө.

Колө быд револутсија праһниклун јитны Октабркөд. Öнi мијан сешом лунјасыс еща-һин колi: боттам көт ставмуывса том јөзлыг өтутвчан лун (МЮД), сентябр төлыгын—колө вiставны став ужа-лыг јөзыслы сијө лунас, мыј сетiс октабрса револутсија мијан му-ын том јөзлы, кычј том јөз мијан Совет-Сојузын ужалөны выл олөм течан ужын, велөдчөны, сулалөны чорыда револутсија-дор; колө өтлаөдлыны мијан том јөзыслыг олөмсө мукөд государствоса том јөз олөмкөд, петкөдлыны, кычј сенi најөс жмитөны, вијалөны, турмајасын сiгтөны, кычј најө мијанө велөдчыны волөны, пiскөдө-ны мијан-бөрса аслыныс туж, асланыс Октабрса револутсија-динө.

Сегга, ферт, мед-ыжыд ужыс пукгас лыффыган-керка-вылө. Став ужыс öнi сылөн көртасө Октабрса револутсијакөд, сы-динө вайөдө. Кычј? Гора лыффөмјас, горһијас (бегеда) колө нуөдны ре-волутсија-жылыг. Колө став вынсө вөлөгтгыс чукөртны лыффыган-керка-бердө тајө уж-вылас. Оз ков повчыны—еща-пө јөзыс, оз-пө сулав сорһитныс. Кор ем кымынкө морт—колө, көт кущом сорһi, кужны јитны Октабркөд, сијө праһниклунсө нуөдөмкөд. Колө лыф-фыган-керкаад öнiсаһ-һин лөгөдны лозунгјас, плакатјас. Лыффы-ган-керкаын унжык вөлөгтас ужалө селькор-кружок, леэөны стөнө öшөдан газет. Стөнө öшөдан газетыд јона вермас отсавны Комис-сијалы тајө ужас: сы-пыр Комиссия вiсталө јөзыслы аслас уж-жы-лыг, чуксалө најөс щөц лөгөдчыны праһник-кежлас; быд номе-рын вiставлө Октабр-жылыг, петкөдлө сијөс гөгөрбоксаһ; газет-пыр чукөртө каэтылөмјас јортјассаһ, кодјас вөлины Октабрса револут-сија-дырјыс гырыг карјасын-ли, армијаын-ли, кодјас ужалiсны вө-лөгтын (мијан облагтын) Советвласт чужигөн; колө каэтыштны га-зет-пыр, кычј комi ужалыг јөз став рочмуывса ужалыг јөзыскөд дорјисны Советвласт (чукөртны лыд—унаө вөлөгтыг ас-вөланаэ армијаө ветлисны гражданскеј војна-дырјi, унаө уөi), кычј комi му-

нымос жежджасыг доржылим (көни жежджас вөліны—кыңи најө смекайтчисны гөл комі јөз-вылын, унао вјјалісны).

Коміссіјалы колө став вөлөттса организатсіјас-пыр да учреждённөјас-пыр вјқөдлыны дас во-чөжга вөлөттса олөмсө. Колө өтлаөдлыны—кущөм вөлі вөлөттса овмөсыс, јөзөс велөдан уж, мукөдтор Сөветвлагтөз, да кущөм вөлөттса олөмыс өні. Колө гөгөрбок вјқөдлыны вөлөттса олөмсө—мыј ем сені бурыс, ылөө мі воқө мунім, кущөм нелучкіјас емөг, кущөм тужјас вөлогт-воқын воқөкежлө. Бостам көт—коператсіја, вјқму ужалөм, школа; тани колө лөгөдны діаграммајас—мед вөлі вескыда сінмад угө мыј вөлөма војдөр да мыј ем өні. Сегга бостам көт партјја-лы, комсомол-јачејка. Најө-өд вөлөттјасад тајө дас онас зев ыжыд туждөдчан уж нуөдісны. Налы колө вјқөдлыны асланыс мунөм туж-вылас, уж-вылас, колө кужны петкөдлыны крегтанаыслы сіјө тужсө да ужсө—өтлаөдлыны важга гражданскеј војна-дырга ужсө өніја ужкөд.

Бостам көт лібө нывбаба-костын ужнуөдөм, нывбабајаслыг важ олөмсө да өніја ужалөмсө. Фелегаткајаслы, Коміссіја індалөмөн, сің-жө колө артыштны тајөс да бара-жө почас діаграммајас вөчны—шуам көт, со кущөмөс: унао Сөветвлагтөз вөлі велөдчытөм нывбаба вөлөстын го морт-вылс да унао өні; унао нывбаба вөлі бөрјөмөн уж нуөдөны (сөветын, коператівын, мукөдлаын) 1918-19 војасын да 1927 воын.

Став тајө вјгталөм-торсө воқыв в чукөртөмөн, колө лөгөдны вөлөгтын выставка лыфдысан-керкаын—петкөдлыны вөлөттса дас вога ужсө. Выставка лоас і пражык-лунјасас, щөщ колө петкөдлыны і воқжык. Сегга выставка-вылас колө щөщ чукөртны, сурлі-кө вөлөттјасын кущөмкө добра му-пыщкыс, шуам, краскајас, фосфоріт, руда-лы, мукөдтор. Татчө-жө щөщ колө пуктавын—емөг-кө—карточкајас кущөмкө сјездјаслөн (вөлөттса)-лы, мыј-лы.

Мукөд вөлөстын важөн-нын чукөрталөны сөм радіо-вылө. Зев-егкө бур вөлі тајө ужтө термөдлыштны да пражык-кежлө радіотө сувтөдны, егкө почис Октябрса пражык лунад көнкө Лөкчім-вожын-лы, Удора-пельөсын, шуам, кывзыны Мөскуасаң мјјан револутсіја вождјаслыг сорнісө да рытнас—гылөм да ворсөм.

Колө воқыв корны буржык комі пјесајас, да бура најөс велөдны ворсыгјаслы пражык-рыт-кежлө; сегга комі гыланкывјас да стікјас, кодјас Октябрсө да став револутсіја ужсө петкөдлөны мича, шылыд кывјөн—лөгөдавны комі рытјас, лөгөдны гылыгјасөс манифестатсіја-кежлө.

Уна быдгама уж колө нуөдны коміссіјалы вөлөгтын. Оз ков нинөм вунөдны. Воқыв јона мөвпавны, да став ужалыгјассө тајө ужө кыскөмөн чорыда сіјөс нуөдны.

Мукөд-дырјі зев поснідіктор вермас јона зугны. Шуам көт—чукөртан јөзтө, ставыс зев бура мунө, а кущөмкө морт доклад

вöчны кутас омöла-лы, плакат-вылын кодкö мыжкö тешкода гижö-ма-лы, ылыны омöла-лы, виžöдан-да, зүгö пражныкыд.

Сы-вöсна і колö, мед комиггijajас волісполкомјас-бердын, мед став вöлөгтса организатсияјас да учреждённöјас öнi-жö чорыда бостгасны лөгöдчыны Октабрса пражнык-кежлö. Мед сijö пражныкыс мијан збыль мунас ыжыд пражнык лун-моз.

М.

Кызі вöчны вöлөгтүвса бјуджет.

Ми öнi вiтöд во-нын олим воэвыв, зонь во-кежлö лөгöдöмөн— кушöм рöскodјас поэ вöчны локтан во-чöжнас, да кытыг кушöм докод поэ бостны. Мöд-ногөн-кö шуны, ми облагтын вiтöд во-нын лөгöдам бјуджет.

Быд Исполнiтельней Комiтет Сöветјаслөн лөгöдö асгыс бјуджет. Облагтүвса лөгöдö бјуджетсö став област-вылö, ујездүвса— ујезд-вылö, вöлөгтса—вöлөгт-вылö.

Ми тани кöсјам горнытыштны, кызі колö лөгöдны вöлөгтүвса бјуджет.

Быд вежöра кöчajин асгыс рöскodјассö вöчö ас-докодјасыс (нажеткајасыс)-герти. Ферт, кымын кöчajиныслөн уна докодыс, сымын уна сijö вермö вöчны рöскod, сымын кокнiа сijö бергöдчö. Гöлиник кöчajин мед-воэ зiлö гемјаыслы, овмöсас лөгöдны мед-јона коланторјассö, кодтöг овны оз поэ дај кодi бурмöдö сылыг овмöссö.

Сiқи-жö і вöлөгтын, ујездын, облагтын. Мијан Сöветјаслөн овмöсыс абу-на озыр, абу-на быдтор-вылö сузчана. Коланторјасыс мијан өктјасын крестаналөн, карын робочејјаслөн зев уна. докодјасным абу-на сы-мында, мед-егкö быд колантор өктлы, лiбö карлы сетны öнi-жö, зiк-пыр.

Облагтүвса Исполнiтельней Комiтет шуiс: локтан воын поэ став облагтүвса бјуджетын рöскod вöчны 3850 гурс шajт. Ферт, виžны поэ, а гöмыс-кö вöли і колö, јона унжык таыг—нуждаыд ем, да докодным таыг унаыс оз чукоьрмы.

Мед быд ујезд асгыс бјуджетсö вöчiс докодјас-герти, тajö 3850 гурс шajтсö Обiсполком разöдiс ујездјас-костын. Ферт, колыс пaj і аслыс, мед вермас вевттыны облагтүвса рöскodјассö, Ујездүвса Исполнiтельней Комiтетјаслы Обiсполком щöктiс iндöм пajсö разöдны вöлөгтјас-костын, ас-орданыс колны сöмын мед вевттыны

уездувса рөскоджассө. Тажө пажжассө ми кутам шуны „контрольней лыдпасжасөн“.

Контрольней лыдпасжас

уезджаслы өни сетөма-нын. Контрольней лыдпаскөд щөц уездлы сетөма индөджас—кымын школа, больнича, пельшерөс, агрономөс, мукөдтор колө лөгөдны уезд-пагтаын локтан во-кежлө. Мөд-ногөн-кө шуны, быд уездлы сетөма „производственной план“ быд ужнуөданінсан.

Производственной планжасас

шуөма унаө поць рөскодутны жалөваһнө-вылө, унаө выль стрөйтчөм-вылө, важсө зөһталөм-вылө, мукөдтор-вылө. Сени-жө шуөма, унаө локтан во колө мынтыны жалөваһнө ущительлы, пельшерлы, агрономлы, докторлы, мукөдлы. Обисполком щөктис быд ужнуөданінжаслы, уездувса да вөлөгтувса Исполнительней Комитетжаслы сетөм контрольней лыдпасжасыг рөскөдөн не петны. Школа, больнича, доктор, пельшер, агроном лыд чинтыны, жалөваһнө ещажык, мыј налы шуөма мынтыны, оз-жө поць. Оз-жө поць чинтыны, шуөм-сертыс, рөскөджасөн керкажас, тујжас вөчөм-вылө, выльөс стрөйтчөм-вылө (содтынысө поць). Чинтавын поць дај колө служашщөјжасөс учреждөһнөјжасыг, рөскөджас ветлөм-мунөм-вылө, гижан-көлуј-вылө, мукөд тажө-нога рөскөджас. Öни колө быд-ногөн зильны ещажык вицьны учреждөһнөјжас-вылө, а унжык колны производство-вылө.

Коді пондас ужавны вөлөгтувса бјуджет вөчөм-вылын?

Вөлөгтувса бјуджет лөгөдөмын, ферт, медга-уна ужыс уөб вөлөгтса исполком шленжас-вылө. Öтнаныслы налы ужавныс ставсө лоө гөкыд, дај најө бурасө оз төдны—мыј ionжыкасө колө школалы, пельшерлы. Мед буржыка вөчны вөлөгтувса бјуджет, мијан-ногөн-кө, тажө уж-бердас колө кыскыны велөдыөјжасөс школагы, пельшерөс, лыффыган-керкаын ужалысөс, мукөд грамотаа ужалыг јөзөс. Бјуджеттө вөчигөн-өд колө артавын, дај арталөмсө гижны (смета вөчны), мыјга-мында колө сјјө лыбө тажө уж-вылө, а оз унжык лыбө ещажык. Сметајастө вөчны, да виставны мыјжык медјона аслыныс колө, і вермасны отсавны ущительжасыд, пельшержасыд, мукөд велөдчөм јөз. Налы вөлөгтувса бјуджет вөчан ужын колө отсавны волісполкомса шленжаслы. Секі ставнас ужыс мунас өдјөжык, бјуджетыд лоө буржык. Отсалөмыс јешщө колө, мед ужыс ештас

строк-кежлө.

Обисполком шуис: „Областувса бјуджет вөчан уж ештөдны да сетны Обисполкомлы утвөрөйтөм-вылө тажө во помагтөзгыс“. Ферт, выль во-вылад пырны буржык, мед-воzza лунјассаһыс-кө пондан

тöдны, мыј поџо да мыј колö вöчны во-чöжнас. Областувса Финанс Јукöд көсјö ештöдны бјуджет вöчан уж **сентябр 25-öд лун-кежлö.**

Вöлöстувса исполкомјаслы колö сјјö ужсö ештöдны да ыстыны уездувса исполкомö август 15-öд лун-кежлö, мед уездувса исполкомыс ештас помавны став уездувса бјуджетсö да ыстыны Обисполкомö сентябр 15-öд лун-кежлö.

докодјас-јылыс.

Öни висталыштам докодјас-јылыс. Рöскöдујтан контролнеј лыдпасјаскöд шöщ Обисполком сетис уездувса исполкомјаслы, а уездувса исполкомјас сетасны волісполкомјаслы, докода контролнеј лыдпасјас—унаö мыјыг локтан во-кежлö відчыгам докод. Обисполком шуис: локтан во-кежлö indöm докодјассö колö ставсö перјыны, чінтавны оз поџ.

Ні öти вöлöст, ні öти уезд мјан областын оз вермы асгыс рöскöдјассö вевџыны ас-докодјаснас (докодыс оз тырмы). Рöскöдјассö вевџыны пыр-на лöö сетны налы отсöг став областувса докодјасыс.

Унаö кущöм уездлы локтан во-кежлö сетны отсöг, öни-нын арталöма. Отсöг лöгöдöма сетны сы-мында, мед вевџыны ас-докодјас-бөртыс уездјасыс став рöскöдјассö, кущöмöс щöктöма вöчны производственнеј планјасөн. Мыјда öни шуöма сетны отсöг, сыбердö сегга содтöм оз ло. Мед ескö вöлöстјасын рöскöдјассö чінтавны оз ковмы, колö зільны коргны став докодјассö, кущöмöс поџо бостны вöлöст-улыс.

Волісполкомјаслы колö воџыв вöдны: **Обисполкомөн став шуöм докодјассö кө вöлöст-улыс најö оз перјыны, ковмас чінтавны асөыныс рöскöдјассö, дај ставсö щöктöмторјассö вöлöстулас во-чöжнас вöчны оз вермыны.** Волісполкомјаслы колö зільны, мед најö вöчасны унжык щöктöм-сертыс, а сы-вылö колö і докод коргны унжык-жö. Производственнеј ппанјасас (кодöс сетас уездувса исполком вöлöстјасö) унатор-на оз ло, мыј колö вöчны вöлöстын. Богтам сещöм торјас: тујјас сиктјас-костын, перевозјас, мукöдторјас, мыјјас крестаналы, ескö, колö, да зујны бјуджет-вылö огö-на вермö. Унатор сиктјасын колö дај поџо вöчны

крестанакöд лöбöдчöмөн

бјуджетыс рöскöд вöчтöг. Шуам, со школајас ломтöм-вылö мјан бјуджетыс гöмыс сетсö. Сјјö, ескö, поџо вöчны дон мынтытöг, крестана-кö ас-костаныс сöгласитчасны пессö школајасö вайны дон босттöг. Поџо-жö крестанакöд лöбöдчыны і кер вайны школа лібö обшествоса мукöд керка стрöйтöм-вылö, лібö важсö донталöм-вылö. доџ пестö да кымынкö кер быд вöла крестанінлы вайны абу гöкыд. Бура-кö, тöлкөн-кö висталан, крестанаыд унжыкыс сöгласитчасны сещöм ужтö вöчны.

Таҗи-кө вөчан, секи пес-вылө, кер вайөм-вылө да мукөд тајө-нога тор-вылө бјуджетас индөм-гөмсө поҗө виҗны мукөд колантор-вылө, көт сiјө коланторјыс-и бјуджетас вөчны абу вөли шуөма: пыжјас нөбны, лыбө вөчөдны пором өиктса перевсзө, вөчны выльөс лыбө җоңтавны пос колан бокөвеј тујјас-вылын. Ферт, сiјө гөм-вылас поҗө лөгөдны мукөдтор, шуам, вөлөгтлы лыбө өиктлы колө лөгөдны би-кусөдан көлуј (машіна, бөчка, җельега, багыр). да-өд абу еща і мукөд-өикас колана ужыс өиктјасын. Сы-вөсна, кыҗи поҗө содтыны вөлөгтулын докодсө,—волісполкомса шљенјаслы колө бура јона мөвпыштны. Колө сорнөитны крөгтанакөд мыј најө вермасны да бөгтөасны вөчны дон бөгттөг. Крөгтанаөдн көсјыгөм-јывгыс колө гөжны постановвљөње өиктса скөдјас-вылын.

Таҗиөдн вөлөгтулад докодыс содас, рөскөд поҗө содтыны, уж поҗө вөчны унжык.

Волісполкомлы колө зильны бјуджетө өујны став докодсө.

Вермас лоны јешцө со мыј. Ујездувса ісполком контрољнеј лыдпасјасас кыҗкө-мыјкө оз петкөдлы кущөмкө докодјас, а сiјө докодсө, өскө, поҗө вөлөгтад бөгтны. Лыбө петкөдлас кущөмкө докод ещажык. Секи волісполкомјаслы колө өујны бјуджетас контрољнеј лыдпасас петкөдлытөм лыбө ещажык петкөдлөм докодјассө җоңнас, мыјда збыльгсө өурө.

Унжык-кө докодыс лөө контрољнеј лыдпасјасын индөм-дорыг, бара-жө буржык—унжык поҗө петкөдлыны і рөскөд: поҗө петкөдлыны производственнеј планјасын шутөм рөскөдјас.

Шуам: вөлөгтулыг контрољнеј лыдпасјасөдн шуөма перјыны докод 500 шайт, а волісполкомлы өурө 700 шайт. Колө 700 шайтсө і петкөдлыны,—200 шайтөдн докодыс лөі унжык. Сiјө 200 шайтжын вылас поҗө бјуджетын рөскөдсө содтыны, а мөд жынсө колны запасө. Лышнеј докодсө вөлөгтыг бөгтөмыг повны оз ков—некод сiјөс оз бөгт, а колө вөлөгтад. Во-помас, кор чорыда понданнөдн төдны,—бјуджетас индөм докодыс лөө перјөма ставсө, сiјө лышнеј докод-вылас поҗө лөгөдны содтөд өмета. Уісполкомөдн сецөм содтөд өметасө уҗверөитөм-бөрын, гөмсө поҗө виҗны, лыбө колны мөд во-кежлө. Мөд во-кежлө тацөм колөм торјассө бјуджетө докодөдн өујөма оз ло, вөлөгт-кө ачыс оз пондыас-коланторјас-вылө виҗны. Запасө колөмторјас (гөм) вөлөгтлы вермасны өетны уна бур. Сiјөс поҗө виҗны ужјас-вылө, кодјасөс бјуджетө өујны оз поҗ.

Бөгтөыламө вөчны вөлөгтувса бјуджет крөгтанакөд өтвыв. Кутам зильны корены унжык докод, зильны ещажык рөскөдујтны вөлөгтувса ужнүөданінјас-вылө, унжык виҗны стрөитчөм-вылө да крөгтаналыг өлөм бурмөдөм-вылө.

Падөеј-пи—Педө.

Комсомоллөн војнаса уж.

Зев оз гөлөм-вылас во буржуаҗялы мијан Сөвет-Сојузын ужалыг јөзөн агнысөн, озырјастөг бур олөм лөгөдөмыс. Став ңелуч-кијасгыс аслас государствојасын капиталистјас мыждөны мијанөс. Со, ез-на зев важөн Англија, Китајса геңералјас-пыр, шыбытчыліс Пекинын мијан представителство-вылө. Сіјө-жө вөчис аслас государствоын: дугдис мијанкөд воысөмыг. Англијаөн гөлөм сетөмөн вїисны мијанлыг представителөс Польшаын—Војков-јортөс. Англија-са капиталистјас став вынсө пунктөны, мед-егкө кычкө мијанөс кон-јыштны да кыскыны војујтны. Сөвет-правителство, став ужалыг

јөз мијан шуөны: војна оз ков; сөмын воас-кө мијан-вылө буржуаҗя, ферт, огө сетчөј.

Өнї, бөрја-вылын Англија став ужсө нуөдө сіҗї, мед-егкө кыпөдны мијан-вылө војна. Выл војнаын ков-мас когагны ңе сөмын пронт-вылын арміялы, лоө когагны став ужалыг јөзыслы быд местаын. Ыжыд, өдјө ле-балам машинајасөн, быдгама лок газ-јасөн враг вермас локны быдлаө, пы-рны пыдөҗ пронт-вөстгаң. Сөмын јон Гөрд арміја, јон лебалам машина-јас став јөзлөн төдөм-видчысөмыс вој-на уж-јылыг вермас мијанлы бура от-савны когагны врагјаскөд. Колө јо-на отсавны лөбөдны бур лебалам ма-шинајас, велөдчыны быдөнлы војнаса ужө.

Комсомол.

Војнаыд, лоө-кө, мед-воҗ мед-јона інмас том јөзлы: налы мед-воҗ ковмас мунны војујтны.

Том јөз өтүвтчөмлы—Комсомоллы колө терыба бөстгыны во-јеннеј ужө, став том јөзсө велөдны војна-кежлө; колө јонмөдны өктјасын тајө ужсө нуөдыг организатсіјајас.

допрїзывнїклы колө мунны мед-воҗын.

допрїзывнїкјас, 1905 воын чужысјас, ңеуна төдмалїсны-ңїн војеннеј ужсө, најс гөлөмөаңыс, бура велөдчїсны таво сборјас-вы-лын. Арнас налы ковмас мунны арміјаө, вежны сетөн служїтыг јортјасөс, јонжыка төдмавны војнаса ужсө. Комсомоллы колө до-прїзывнїкјассө јонжыка матыгтны јачејка уж-бердө, обществас уж-бердө. Комсомол-јачејкалы өтув лыдҗыган-керкакөд да осоваіа-хім-јачејкакөд колө: өтї-кө, чуқөртлыны кык-кујїм собраңнө-вылө

допрізывныкјасос да сени најос төдмөдны мукөд государствоын олөм-жылыг, капиталістјасөн вьл война кыпөдны зільөм-жылыг. Корны сетчө важ арміјаса салдатјасос, гортө петөм гөрдармејечјасос да кывзыны налыг вістјасосө важ да вьл служба-жылыг. Төдмөдны законјасөн кокнөдјас-жылыг, гемјалы отсалөм-жылыг. Сещөм чукөртчөм-вылас щөщ колө корны том јөзөс, војеннеј кружокыг шлен-јасос;

мөд-кө, кыскыны допрізывныкјасос војеннеј кружокө, фізкультураө да мукөд ужө; којмөд-кө, допрізывнык гемјаслы віставлыны законјас отсөгјас да кокнөдјас-жылыг. Гіжны сы-жылыг стөнө өшөдан газетө.

Сегга прізыв воэвылас дај прізыв-дырјыс јонжыка паскөдны бура гажөдчан уж, мед ез кутны Гөрд арміјаө муныгјас јуны, локногөн гажөдчыны. Кодлы-гурө—вермытөмјаслы лөгөдны өтувја отсөг туж-вылас петны.

Колө паскөдны осоавіахімлыг ужсө.

Міјан Сөвет-Сојузын ем ужалыг јөзөн лөсөдөм общество—Осоавіахім. Сіјө өтувтө зев уна ужалыг јөзөс, отсалө правітельстволы јонмөдны војеннеј уж. Міјан облагтын сіјө обществослөн 126 јачејка, сени ставыс 3100 морт. Луныг-лун војеннеј уж пыр паскалө. Сөмын сени ем ыжыд омөль тор: војеннеј ужыс өіктјасын мунө унжыксө осоавіахім-боктыс. Сегга, сіјө обществоын зев еща комсомольчјас—сөмын 119 морт. Тақі Комсомоллы тајө общество-вьлө віқөдны оз поч. Колө пуктыны өіктјасын осоавіахімлыг ужсө да кыскыны сетчө унжык комсомольчөс дај мукөд том јөзөс. Став быдлунја војеннеј ужсө колө нуны осоавіахім-јачејкајас-пыр. Мед-војдөр колө віставлыны став ужалыг јөзлы өніја-кадын мукөд государствојасын олөм-жылыг, шуам: Кітајса револүтсіја-жылыг, Сөвет-Сојуз-вьлө капиталістјасөн воөм-жылыг, сіңі воэө. Төдмөдны вьл војна-жылыг, мыјла колө быдөнлы лөбөдчыны војна-кежлө, кыңі лөбөдчыны, осоавіахім-жылыг, дај сіңі кыскыны ужалыг јөзөс сіјө обществоө, војеннеј ужө. Тајө горнїјасосө Комсомоллы, авіахімлы, да лыффысан-керкаын ужалыгјаслы колө нуны өтвылыг собраннөјас-вылын, гажөдчан-інјасын, лыффысан-керкаын, стөнө өшөдан газетын, горнїтігјасын, сіңі воэө. Сегга колө

војеннеј кружокјас да уголокјас-пыр

велөдчыны војеннеј ужө. Војеннеј кружокыс мјан областын лыддыгө 70-кымын. Тажө ужыс пыр-өтарө паскалө, том јөз јона бостөһны. Төвнас војеннеј кружокјасын муніс унжык ужыс горні-јасөн. Өні гожөмын, јона колө паскөдны војеннејстројө велөдчөм, уставјас төдмалөм, разведкаагны ветлыны, төдмагны виңтовкакөд, велөдчыны лыгыны. Сещөм ужјасөн јешщө-на унжык том јөзөс пощө кыскыны кружокад. Сы-кынці колө вөчавны војеннеј ворсан-јас кружокын, спортівнеј ворсанјас. Горніјас кружокын вөчны: мукөд государствоын олөм-јылыг, Гөрд армијаын служба-јылыг, ле-балан машинајас-јылыг, газјас-јылыг, сіңи вожө. Војеннеј уголокја-сын, плакатјас да газетјас-кынці, колө лөгөдны кущөмкө ворсан-торјас (игры), колө справкајас гетавны. Војеннеј кружоклы ас-ужнас оз ков торјөдчыны осоавіахім јачејкаыг, а колө аслас ужөн јонмөдны сіјөс, пыртны војеннеј кружокын ужалысјасөс осоавіахі-мө шленөн. Став індаланјасыс војеннеј уж-јылыг мунөны осоавіа-хім-пыр, сылыг-жө колө корны і мукөд-сікас отсөг. Кружокын жу-равны, ужсө індавын вермасны команђирјас, да гортө воөм гөрд-армејечјас. Најөс да допрізывныкјасөс мед-војөдөр колө кыскыны тајө ужас.

Колө төдмасны відлөгјаскөд.

Таво сіктјасын лөсөдөма 12 відлөгә участок—відлавын, кыңи хіміја вермас отсавны кыпөдны віңму овмөс. Сы-кынці агрономјас, школајас, мукөд крестанін сіңи-жө лөгөдісны відлаган уж. Мед-ескө крестанін адріс бурсө осоавіахім-ужлыг һе сөмын војеннеј ужын, щөщ віңму овмөс кыпөдөмын, колө гожөмын пөв-мөдыг чу-көрөн відлавын пунктөс-көңајаслыг быдмөмсө. Бөр-вылас, выставка-јас-вылын торјөн петкөдлыны сіјө відлөгә участокјасас артмөм быд-тасјассө.

А. Е.

Став чельдӧс велӧдӧм.

Мыҗ Сӧветвласт мӧвпалӧ грамотаӧ велӧдӧм-җылыг.

Миҗан Сӧвет-Сојузын ем уна лыҗдыгны-җиҗны кужтӧм җӧз. Сещӧм җӧзыс абу-жӧ еҗа и миҗан Коми муын. Ставыс сижӧ колы миҗанлы сар власт-дырга олӧмсаҗ. Сӧветвласт зилӧ бырӧдны пемыдлун. Сӧмын-ӧд ӧти здукӧн тајӧ уҗтӧ вӧчны он вермы.

Грамота миҗан государствоын мед-јона колӧ уҗалыг җӧзлы. Ӗдӧнжык-кӧ кутас бырны пемыд җӧз, ӧдӧжык кутас лептыгны миҗан выль бур олӧм.

Сӧветвласт бырӧдӧ пемыдлун кык-ногӧн: ӧти-кӧ—грамотаӧ велӧдӧ гырыг-җасӧс. Мӧд-кӧ--восталӧ быд сиктҗасӧ школаҗас чельдҗаслы.

Сӧмын оз быдлаын ӧткоҗа велӧдчыны, оз ӧткоҗа воывлыны школаҗасӧ. Мукӧд сиктҗасын ем-ескӧ школа даҗ велӧдыг, а быд во колӧны велӧдчытӧм поснӧ чельд.

Уна крестана оз леҗны школаӧ асыныс чельдҗасӧс. Мукӧдыс вермӧны велӧдны, а оз леҗны школаӧ ветлыны җик весшӧрӧ. Мукӧдыс оз вермыны велӧдны—кӧмпаскӧм абу.

Август тӧлыгын, 1925 воӧ, Сӧветвласт леҗис закон став чельдӧс велӧдӧм-җылыг. Сижӧ закон щӧктӧ лӧсӧдчыны быдӧнӧс велӧдны, щӧктӧ планҗас вӧчавны быд губерҗнаҗаслы да областлы. Законын сетӧма строк, мед 1935 во-кежлӧ миҗан Сојузын ез вӧв нӧ ӧти ӗграмотнеҗ чельд.

Луначарскіҗ-јорт.

Кущӧм уҗ вӧчӧма Коми областын став чельдӧс велӧдӧм-җылыг.

Тајӧ закон-серти миҗан Коми областын уҗыс заводитчӧс вӧжӧн-код-нын. 1924 вогаҗ кутисны вӧчны план. Тавоӧҗ чельд велӧдӧм уҗ мунис план-серти. Тајӧ план-җылыг ми ӧни и горнытам. Быд крестанӧнлы колӧ сижӧс тӧдны.

Нымын школа миҗан вӧли 1924 воын.

Коми областын емӧг гырыг школаҗас. Сени велӧдчӧны гырыг воҗтыр. Емӧг и ичӧт школаҗас. Тани ми кутам горнытны куш ичӧт школаҗас-җылыг. Кымын школа миҗан вӧли 1924 воын?

Сыктывдін карын	—	школа— 2,	велөдыг— 9.
Јемдін ујездын	—	" 65,	" 101.
Сыктыв ујездын	—	" 70,	" 134.
Кулөмдін ујездын	—	" 65,	" 111.
Ізъаын	—	" 32,	" 51.

Став областудас вөлі—234 школа, да сени—406 велөдыг. Та-мында школајасөн 1924 воын уна чельаф вөлі бокө колёны. Быд со чельаф-пыщкыг пофө вөлі ботны велөдны сөмын 60 мортөс, му-көдыс оз вөлі төрны школајасас.

Кущөм план вөчөма став чельаф велөдөм-јылыс.

1924 воын, кор медвоф-на вөлі заводтчөма план вөчны, ков-міс мед-војдөр төдмавны, унаө мјан облагтын чельаф, да кущөм школајас ковмас вогтыны велөдчыгјаслы. Горнитөм-коргөм-бөрын коланторјасыс гуралісны. Со мыјјас лоі гујалөма планө:

а) Унаө мјан областын чельаф?

Ставыс школаө ветлыг чельаф 8 арсаң 12 арөсөз Коми обла-стын лыфдыгө—19.273 морт. Та-мында чельафыс вөлі 1924 воын. сферт, чельафдыф быд во оз өтмында ло. Воыг-воө кутасны быдмыны посны војтыр, кодјас өні оз-на велөдчыны школајасын. Мсдарө-кө шуны, быд-во на-костыг ещанік чіныштө: коді кулө, коді бокө му-нө, сізі вофө.

Мыјла чельаф-лыдсө колө төдны? Он-кө төд-өд тајө лыдсө, он вермы төдмавны—унаө школајас ковмас вогтыны.

б) Кор кутам вермыны велөдны став чельафсө?

Кујім во колі мед-воффа план вөчөм-бөрын. 1924 вогаң таво-өф бура уна-нын школајас вогталөма. Уна өіктын-нын өні пофө ве-лөдны став чельафсө, быдөн-нын төрөны. Со-мыјда школајас да велөдыгјас мјан вөлі тајө 1927 воын.

	школајас.	—	велөдыгјас.
Сыктывдін карын	3.		11.
Јемдін ујездын	75.		114.
Сыктыв ујездын	94.		162.
Кулөмдін ујездын	92.		138.
Ізъаын	37.		64.

Ставыс областын . 301. 489.

Та-мында школајасөн, да велөдыгјасөн ог-на вермөј ботгы-ны став областувса чельафсө велөдны. Уна велөстјасө, уна өіктја-сө школајас оз-на тырмы. Быд со чельафыг тајө школајасыг бокө колёны морт 15-20. Оз ков вунөдны, мыј тајө војасө (1928 да

1929 в.) чельд-лыд кутас пыр-на чинны. Мед-еща школаб-ветлыг чельдыс лоо 1929 воын. Сижо во-кежлас коссам вогтыны школајас тырмымон, мед-ескө секи быд велодчыгылы вөлі школајасын места, мед-ескө сижо вогаң чельд-пыгс ез-нын кут колны неграмотней вој-тыр. Сижо воо, закон-герты, быд чельдос кутасны велодны, косјо көч оз ачыс.

Гашкө, мукөд вөлөгтјасас і воҗжык лоо оујны олөмас тајо законсө. Öнi сижо мичао он-на вермы төдны. Тази лоас богтөма школајасө став чельдос. 1929 вогаң чельд-лыд бара кутас содны. Ковмас вогтавны выль школајас. Быд во ковмас содтавны выль велодыгјасос. Мөд вогаң (1927-28) со мыјда ковмас содтавны велодыгјасос став областувса школајасө:

1927—28 воо	—	24 велодыгос.
1928	—	13
1929	—	11

1929 воо став школьникјасос лоо пыртөдөма школао. Тајо во-бөрын неграмотней чельд оз кут лоны. Но чельд-лыд тајо вогаң кутас содны. Најөлы бара ковмас велодыгјасос содтавны.

1933 вогаң став том јөз 8 аргаң 13 арөсөз лооны грамотнө-јөг. Унао-нө секи лоо школајас Комі облагтын?

Лоо со мыјда:

	школајас.	—	велодыгјас.
Сыктывдин карын	3.		11.
Јемдин ујездын	81.		166.
Сыктыв ујездын	96.		211.
Куломдин ујездын	97.		185.
Іҗваын	38.		81.

Ставыс облагтын . 315. 654:

Сиз-кө, мөд вогаң со мыјда-на ковмас вогтыны выль шко-лајас.

	школајас.	—	велодыгјас.
Сыктывдин карө	оз ков.		
Јемдин ујездө	6.		52.
Сыктыв ујездө	2.		49.
Куломдин ујездө	5.		47.
Іҗвао	1.		17.

Став областө . . . 14. 165.

Татыс ми адғам, школајас оз-нын зев уналао ков вогтавны. Сөмын велодыгјас зев на уна колөны.

в) Мыҗда керҗа ковмас стрөйтны школаҗас-вылө?

Школаҗас стрөйтөм—зев ыҗыд уж. Уна вын колө пуктыны сетчө. Миҗан облагтын, колан-воҗасө школа стрөйтөмҗас омөлыка мунисны. Сөмын тавоҗасө ічөтїка мөдөдчїсны вөчны.

Унаө миҗан ковмас стрөйтны выль школаҗас тајө даc во-пыщ-кын? Бура уна. Оз сөмын ков выль школаҗас вөчны, ковмас і важ-сө лөгөдавны, қоңтавны, бурмөдны. План-герті өні миҗан со мыҗ колө школаҗас-җылыг вөчны:

1. Сыктывдін карын—колө выльшкола лептыны 200 велөдчыгылы.
2. Јемдін уездын—колө стрөйтны ставсө 11 школа, вылыг лөгөдны ковмас 32 школа, қоңтавны (ремонт вөчны) 37 школаын.
3. Сыктыв уездын—колө стрөйтны 17 школа, вылыг лөгөдны ковмас 25 школа, қоңтавны ковмас 8 школа.
4. Кулөмдін уездын—колө стрөйтны 22 школа, вылыг лөгөдны ковмас 55, қоңтавны 16 школа.
5. Іва уездын—колө стрөйтны 9 школа, вылыг колө лөгөдны 14 школа. қоңтавны 6 школа.

Татыг ми аҗам—зев уна вын ковмас пуктыны школаҗас стрөйтөм-вылө. Креҗтана тајө уж-җылыг агныс төҗдысөбны. Уна сїктын-нын өнҗа воҗасын заводїтчїсны агныс стрөйтны школаҗас. Мукөд сїктҗасас отсалөны керҗөн, кірпичөн, ужалөмөн, быд-ногыс. Іферт, бура-кө кутасны віҗөдны креҗтана тајө уж-вылө, школаҗас өдҗө кутасны артмавны.

Школаын велөдчөны.

г) Кыџи шуома школајаслы уџавны?

Міјан өні школајасын челафјас велөдчөны ноль во. Сізі-жө, лоө і воџө. Öти велөдылы өні мукөд школајасас воө 50-60 челаф. Сіјө зев уна. Сы-мында челафкөд он вермы бура ужавны. План-герті, öти велөдылы лоө 30-40 школьнйк. Сіјө лоө бурещ.

Уна школьнйкјас өні воывлөны школаө быдлун верст 3-4-сајыг. Налы велөдчыны зев гөкыд. Тöлын көлө пемыдөн петны гортыг, мукөд-дырји зев көзыд. Быдөн сіјө укшальмөдө (омöлтчөдө) школьнйкјасөс. ферт, тајө абу бур. План-герті көсјөны сещөм школьнйкјасылы вöчавны уџлан-ін школаас. Кулөмдін уездын емөг өктјас, көні олыгыс зев еща, став өктас 3-5 керка. Школа вогтыны сещөм-інө он вермы: абу уна велөдчыг. Ковмас тащөм өктјасыг мукөд-дырји локны мед-матыса школаөчыс 25-40 верст. ферт, тащөм велөдчыгјаслы ковмас сетны өтсөгтор госуларствоган патера-вылө, сојөм-јуөм-вылө. Сеөгга бара-жө быд өктын ем бура уна гөль крестана, налы зев лоө гөкыд велөдны челафөс. Сещөм јөзысы бара ковмас өтсөгтор.

Кущөм план вöчөма јаранјасөс велөдөм-јылыг.

Вој море-дорын олөны јаранјас. Налөн өлөмныс зев гөкыд. Јаранјас олөны пемыдінын, көзыдінын. Налөн уџныс—көр вйчөм да прөмысјас. Јаранјас зев пемыд јөз. Налөн важөн некущөм школа ез вөвлы. Сөветвласт бура вйчөдө ічөт јөз-вылө. Сөветвласт ез вунөд і јаранјасөс. Револуцсіја-бөрын мед-воџ воггіс сетчө кык школа. Öтыс Колва өктө, мөдыс Петрун өктө. Сені олөны коміө пөрөм јаранјас-нын. Комі-моз-жө олөны. Коміөн горнйтөны. Мукөдыс оз-нын кужны горнйтны јаран кывјөн.

Унжык јаранјасыс олөны тундраын. Сені налөн некущөм өктјас абуөг. Јаранјас ветлөдлөны тундра-куџа көрјаскөд.

Тајө војасө јона вөлі сорнйтөма јаранјасөс велөдөм-јылыг. Кыџи најөс кутан велөдны? Көді сетчө, тундраө мунас велөдны? Горнйтөм-бөрын вөлі шуома јона кутчізны јаранјасөс велөдны грамотаө. Таво лоі вогтөма тундраө 3 школа. Сені өні велөдчөны морт 30, челафјас.

Воџө-кежлө, план-герті, тундраө школајас көсјөны вогтыны, тајө дас воөн, 21 местаө. Ставыс лоө 21 велөдыг. Мукөдыс кутасны јаранјасыскөд щөщ ветлөдлыны, кутасны велөдны грамотаө гырыг јөзөс дај поснйдөс.

Јаранјас кутісны-нын кыссыны југыдлаң. Öні на-пйыг морт кык-кујім велөдчөны Ленинградын, да Сыктывдін карын велөдчөны 3 морт. Мөдво-кежлө јаранјас-дінын лоөны 6 велөдыг. Таво арын көсјөны тундраө ыстыны јешщө 3 велөдыгөс. Воыг-воө кутас кыпөдчыны јаранјаслөн өлөмыс. Пемыд, Вој море-дорын војтыр кутасны аџыны нйгајасыг, кутасны төдны јөзлыг өлөмсө.

Мыҗда гөм ковмас став чельаҕ велөддөм-вылө.

Өнi он-на вермы стөч төднү, унао гөм ковмас локтан воҗасө. Сөмын поҗо ылөссө төднү. Ковмас со мыҗда гөм:

1927	воо вөлі	—	471	сурс	шаҗт.
1928	вөө колө	—	911	"	"
1929	" "	—	926	"	"
1930	" "	—	964	"	"
1931	" "	—	1298	"	"
1932	" "	—	1383	"	"
1933	" "	—	1490	"	"
1934	" "	—	1622	"	"

Татчө пырө щөщ i җаранҗасөс велөддөм. Ғерт, та-мында гөм миҗан Комi област сетны оз вермы. Ковмас корны өтсөгтор тсентрыс. Ковмас зев ыҗыд өтсөг i комi җөзсаң.

Кущөм өтсөг вермасны сетны комi җөз став чельаҕ велөдан уҗ-вылө.

Комi крестанаыд вермасны сетны зев ыҗыд өтсөг. Поҗо веҗыда шуны, ңемтор оз артмы, оз-кө кутны крестанаыд өтсавны.

Кущөм өтсөг крестаналыс поҗас видчигны? Со кущөмөс:

1. Бат-мам мед-егкө кутасны зилны велөднү асгыныс чельаҕ-җассө. Мед-егкө ез ковмы мырдөн-сорөн чельаҕ-җассө кыскыны школаө.

2. Крестана вермасны өтсавны төдмавны, унао өиктын чельаҕ, унао лоө воыс-во велөдчыс.

3. Ковмас виқөдлыны бурҗыка школа-вылө. Гашкө, крестана-саң ковмас посныдик коланторҗас. Богтам гоҗөм-җуөм велөдчысҗас-лыс. Гоҗөм-җуөм школаө җона колө. Бара-җө сетчө ковмас кущөм-кө өтсөгтор крестанасаң.

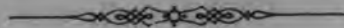
4. Өнi уна школаҗас заводитчөмаөс киггыны. Уна школа колө җонҗавны (ремонт вөчны). Крестана вермасны ичөтик уҗ-торҗөн вөчны школаын зев ыҗыд буртор.

Оз ков вунөднү—школа он вермы лептыны куш өти велөды-гөн. Сижө быдөнлы колө төднү.

Колө миҗанлы, комi җөзлы, өдҗөҗык велөдчыны грамотаө. Колө өдҗөҗык бырөднү пемыдлун.

Колө быдөнлы та-җылыс төҗдысны. Секi артмас мыҗ колө. Крестанаөн бөлөмсаң өтсасөмөн кутам став чельаҕөс велөднү.

d. Б.

Кушдөм-ногөн өдјөнжык крестаналы поз-ө овмөссө кыпөдны.

Мі быд во вајам бокыг уна һаһ. Таво-кежлө коперативјас да Госторг став Комі област-улө вајсны 1.712.000-кымын пуд һаһ. Сы-мында һаһсө крестаналы һөбігөн лоі мынтыны кујим мильон-кымын шайт. Лыдфыны-кө став јөзсө комі сиктјасыг 207.000 морт, быд морт-вылө һаһ һөбөмыс-вылө мунө 15 шайт-гөгөр.

Ферт, колөм во һаһлөн урожај ез вөв ыжыд. Сы-вөсна, мукөд војас-серті, колөм во унжык лоі һаһ бокыг вајны. Буржык урожаја војасө һаһ вајоны 1.300.000 пуд-гөгөр. Мі ог ыжыда сор-гө, кутам-кө лыдфыны бокыг вајөм һаһ 1.500.000 пудјөн во-кеж-лө. Тајө кутас сулавны кык мильон да жын шайт-кымын.

Тыдалө, тамында сөм быд во лоі мијан крестанли корглы һаһ һөбөм-вылө. Ез-кө-езкө ков та-мында һаһтө бостны, ми-ескө буржыка вермим овны. Тајө кык-кујим мильон шайт-вылад уна-өд-ескө ми бур школајас, тујјас, фабрикјас-заводјас вермим строитны— асгыным олөмнымөс кокһөдны. Оз-кө вөлі ков тајө 1.500.000 пуд һаһсө быд во Комі муө вајны, мијан государство сижс вермис ву-завны мукөд государстволы, да сы-пыдлы сетыг вајны мукөдтор-јас. Секи-ескө мијан Комі му јешщө-на өдјөжык кутис кыптыны, возө мунны. Еща-өмөј мијан Комі муын фабрик-заводад вөчан-тор-јыс, быд-пөлөс рудажасыс; еща-өмөј мијан вөрыс? Кутам-кө вермы-ны ас һаһлөн во-гөгөр вужны да оз-кө ковмы бокыг вајөм һаһ бостны, ми-ескө кык бур-тор вөчам: асгыным овмөснымөс кыпөдам дај государстволы лышнеј мильон фабрик-заводјас вөчөм-вылө сетам.

Мыјјас торкёны унжык вёзму вёдытан уждё?

Мыј-нё мјјан крестаналы ёнёз торкёс овмёссо кыпёдны? Мыј-ла ёнёз вермам вёлі сёмын, колём-гертё, жын-мында ас-наы быдтыны? Ещя-ёмёј мјјан му вёчан-ыныс, лока-ёмёј мјјан наыныс быдмё?

Уна-ескё мјјан му вёчан-инјас емёс, сесга бура-ескё наыным быдмё, сёмын **вёчём муыс—пашнаыс мјјан ёні ез кут тырмыны**. Јёзыс содёны, а му вёчём кутёс зев нёжжё вожд мунны. Статёстёка-гертё, ётё овмёс-вылё ёні воё дёсатёнаыс-на ещя гёрём муыд. Дерт, ётё дёсатёнаыд вёт-квajt морт-вылад вывтё-жё-нын ещя, дај којмёд јукёныс-кымын сылён-на коскём-улё быд во колё. Кытыс сесга тајёнад тырмымён наынд лёё.

Мыј крестаналы мешajtё мунас паскёдчыны, унжык мусё вёчны?

Ачыс крестанёныд та-јылыс сорнётё тајё: уна му вёчны-пё ме ог вермы кујёд тырмытём-вёсна. Ещя-пё менам кујёд кутёс лоны. Уна скётёс нёномён лоі-пё вердны-да вёзјас-пё вывтё ещяён кутёс воны овмёс-вылё. Сесга важ вёзјасыс-пё турунтёммёсны. Вылё вёз вёчан-инјас-пё маты-гёгёрыс быдён-нын бырыны. **Ез-пё кут содны скёт,— ещя лоі кујёд, дурдёс содны выль му**. Кытёз-пё тырмымён кујёд оз ло, нёном ё сорнётны мјјан паскёдчём-јылыс. Оз-кё ло паскёдчём муён, дерт, бур овмёс вёзму ужалёмён нёмтор ё вёдчёсны. Тајё вёждё крестанён.

Кызё вёждё та-вылё агрономёја? Агрономјас та-понда сорнётёны мёд-ногёнжык. Наяё шуёны, овмёс бурмёдёмё-пё крестанёнлы колё кутчёсны медгасё кык-ногён. Ётё-ногыс-пё важ вёзму бурмёдёмён да сетыс унжык урожај бостёмён; мёд-ногыс—уна выль му вёчёмён.

Танё мё кутам сорнётны сёмын выль муён паскёдчём-јылыс. Важ му бурмёдём-јылыс лёё сорнётны бёртёжык.

Агрономјас вёсталоны, выль му вёчёмлы-пё медгасё мешajtё ташём кујём-тор:

1. Му вынгёдантор (удобрёньё) тырмытём;
2. Сёкыда выль му артём;
3. Маты-гёгёрыс му да вёз вёчанёнјас бырём, уна јёз паскалём-вёсна.

Кушдём тујјас емёс вёз-му паскёдём-вылё?

Таяё кујёмнан-пондаыс ё лёё танё сорнётыштны. Мед-воз кутам сорнётны му вынгёдан тырмытём-јылыс. Возын-нын мё шулім, мёга ёні мјјан выль мујас-вылё ез кут тырмыны кујёд ещя скёт вёчём-вёсна; выль вёзјас-вылё матыс-гёгёрын абу-нын бур-инјасыд, он-кё кут нурјас когавны. Ылё мунны вёзјасён бара-жё абу зев бур: вывтё-нын сёкыд ужавнытё ылад, дај турун кыскалём-вылад зев уна кадыс мунё.

Агрономјас вісталом-герты, уна скот-көрым поңо лөгөдны: 1) матыс-гөгөр һурјас коғталомон, 2) важ віјас бурмөдөмон, 3) выль му вөчөмон. Крестәһин шуө: төда-ескө-пө—ставыс тајө зев буртор-да, сөмын тајө вісталом-куһаыс-кө кутан уһавны, бара-жө кујөд тырмытөмө мыщәган. Кујөдтөг-пө һемтор мјан оз быдмы, көч кытчө те ен көң. Медгасө-пө уна-һин кујөд ковмас выль мујас-вылө, дај һур коғтан уһ-пө—зев гөкыд уһ.

Та-вылө со мыј поңо шуны. Му вынгөданторјас. Ғерт, ковмасны быдлаө. Сөмын поңо-өд му вынгөдантор-вылад богтны, кујөдыг-кыңһи, мукөдторјас. Зев бур му вынгөдантор мјан ем **трунда**, сөгга **пөјім** да **іҙвестка**. Тајө ылыс вајны оз ков—гурө аслыным. Регыд кутам вермыны һөбны донтөм **фосфоріт-пыһ, кальјасов**. Кардор губерһаса крестәһана өһи зев јона кутчөгөһи һур коғтөмө. Најө шуөһи: со-пө-тај кытөһи вөлөма бур вің вөчан-һныд. Һур коғтан уһыд-пө, Ғерт, ескө, гөкыд уһ-да, коғтөм-бөрас-пө сетчө вывти ещә вынгөданторјыс колө. Іҙвестка да пөјім-кө-пөсетчө көңән, һекущөм мукөдтор сөгга ыһыда оз-і ков. А урожајыс воө мед-бур ојдана вің-вылө-мында-жө. Сөгга һурсө коғтәгәс канавәјасғыс перјөм-трундаыс во-мөд-мыгәһи қик-жө кујөд-коғ лоө. Вынтөм мујас-вылө кос-інјасө-кө сјјөс новлан, қик-жө сјјө кујөд-моз сетө вынсө.

Тыдалө, крестәһин весшөрө кујөд тырмытөм-вылө норагө. Коғтөм һурјасө му-вің вөчөм-вылө зев ещә вынгөданторјасыс ковмасны. Сөгга сјјө-жө трундаыс, коғмөм-бөрас да төлалөм-бөрас, кујөд-пығәһи мунө кос мујас-вылө.

Запольјеса (Лһөһинград губерһаыһ) вөдлөг (опытнеј) стантсјя лыа му-вылө вөлі пукталөма вөдлөгјас. Öһи жынјас вөлі пуктөма кујөд, мөд жынјас трунда, кык мында кујөд-гертыыс. Урожајыс сетчө воіс мед-воңға воас өткоғ. Мөд вонәс дај којмөд вонәс-на вынгөдтөг татыс богтисны урожајјас. Тајө кыкнан бөрја воас трундаөһ вынгөдөм му-вылын урожај воіс ыһыджык кујөдалөм му-герты.

Өһи агрономјас быдлаыһ-һин шуөһи, көһи-пө трунда ем, кујөд тырмытөмыс һинөм повны. Војдөр вөлі выль му вөһны өгө вермө кујөд тырмытөм-вөсна. Öһи трундаөһ да муыс перјөм вынгөданјасөһ (минеральные удобрения) мө выль муөһи зев јона вермам пағкөдчыны. Уһык-кө лоө му, пондам сјјөс уна переменаөһи вөғитны. Кутам сетчө көңһи уна во быдман турун—бөбөһәһ (клевер), пыреј (тимофеевка) да мукөдјасөс. Уна-кө лоө турун, уһык кутан вермыны віңһи скөт, уһык лоө кујөд, уһык лоө і һәһыд.

Тајө тужөдыс-кө кутәс мунһи крестәһин асғыс овмөссө бурмөдигөһ, һәһ һөбөмыс сјјө вермас мынтөдчыны. Секө лоө сылөһ уна бур турун да мукөд скөт вердантор. Лоө секө сылөһ уна бур скөт, лоөһи вузаланторјас—јөв, выј, јәј да мукөдтор.

Таҗи ужавны миҗан облагтын көнҗасын-кө кутисны-нын. Мед-јона тајо уж-бердас кутчыгёны Проңдор вёлөгтын (Јемдин ујездын). Сені тајо војасо зев-нын ещавыл му-бердын ужавтом крестанаоҗсадан.

Мыла тајо уҗыс һөҗжө-на мунө мукөдлаын, мукөд вёлөстҗасын? Оз-өмөј быдлаын-нын та-јылыг төдны?

Ғерт, быдлаын миҗан комі јөз та-јылыг оз-на төдны. Уналаын крестана выл му вөчөмө һөҗжө кутчыгёны өккыд уҗ-вөснаыс. Вөр-улыг мутө вөчны абу-эд-пө кокһыд уҗ. Ғерт, абу кокһыд, кутан-кө выл мутө вөчны кокалөмөн, он-кө төд, мыј өні емөг мыр бертан машинајас, кык да кујим вөлөн гөран плугјас, бур пиҗајас. **Тајо өккыда уҗалөмыс зев-на уналаын кутө крестанһинөс выл му-јас вөчөмыс.**

Отувтчөмөн колө ужавны.

Кыҗи поҗо тајо өккыд уҗсө кокһөдны?—**отувтчөмөн**; отувтчөмөн мыр бертан машинајас да пара вөлөн гөран плугјас лөгөдөмөн, отувтчөмөн вынөгөданторјас: фосфорит-пыҗ, калыја-сов, известка да пөјим лөгөдөмөн. Оти крестанһинлы выл му вөчны вөр-улыг оз і поҗ кутчыгёны. Откөн уҗалігөн уҗ-кокһөдан машинајас лөгөдны он вермы.

Отувтчөмөн уҗалігөн кокһиа поҗо уҗдыган төварішществојасыг і өөм уҗдывны. Оні государство тајо уҗјас-вылас отувтчөм-јөзлы уна во-кежлө уҗдө бура уна өөм. Кутчыган-кө куҗөмөн выл му вөчөм-бердө, зев өдјө да кокһиа поҗо уна выл му вөчны. Уналаын-нын тајо уж-бердас миҗан комі јөз кутисны богтгавны.

Уна һур когтан төварішществојас, артелјас, машиннеј төварішществојас, област-паста уҗалөны. Сөмын уналаын-на уҗалөны лөка. Колө-өскө јонҗыка вөлі тајо уҗалан-інјасас аграномјасөс да гідротехникјасөс корлывлыны. Уна төварішщество та-понда оз-на мөвлыштны. Агрономјасыд да гідротехникјасыд јона-өскө вермасны отсөг сетны. Гөкыда выл му артмөмкөд ми вермам отувтчөмөн вермасны.

Тајо вөлі мөд мешајтчыг выл муөн паскөдчигөн.

Выл местајасө колө овмөдчавны мунны.

Јешщө-на өти мешајтчыг колі. **Матын-гөгөрыг му да виҗ вөчан-інјас бырөдөмаөс, јөз содөм-вөсна.**

Таыг ми вермам мынны, лышнеј јөзыс-кө өіктҗасыг мунасны ов-мөдчыны выллаө. Выл мујастө-кө кутан вөчны важ-оланінсаһыд вывти ылө, лоө новлыны кујөд, дај уҗалігас ветлігөн зев уна кад мунө. Овмөдчан-кө выл-інө, виҗ-муыд лоө горт-гөгөрад, ужавнытө лоө зев лөгыд, дај новлөдлыны кујөдтө да урожајтө зев лоө матын.

Өні крестаналы зев-өскө јона колө выллаө овмөдчыны мунөм-јывыд мөвпыштны. Емөг өні өіктҗас, көні өти овмөс-вылө ку-

тіс воны сөмын-һин ҫеҫәтин-ҫынјөн-кымын виҫму. Мыј верман та-
ыжда му-вылад вөчны? ҫерт, ҫыг-һигө пөт і олан. Тащөм-инјас-
гыс крестаналы буржык мунны вьл местаө, көн ем тырмымөн
му-виҫ вөчан-ин. Летка вөлөстыс (Сыктыв уездын) өни зев јона
заводітисны вьллаө овмөдчыны мунавны. Вьллаын налы сетөны
7 ҫеҫәтинөн морт-вьлө. Сегга Областувса Виҫму Управленњө-пыр
сетөны отсөг, мукөдыслы 200 шайтөз, вьллаө овмөдчөм-вьлө.

Буржыка-кө тајө ужас крестана кутчигасны да важ-инас ко-
лысјасыс кутасны отсасны муысјасыслы вьл местаын му-виҫдөн
паскөдчыны да стритчыны, секи-егкө оз вөлі ков быд во мільо-
нөн-ҫынјөн пуд һаһ боқыс вајны. Вермім-егкө секи ми та-мында
пудсө вьј, јај да шабди, пыш комі муыс агным нуны мукөблаө.

Тајө туйөдыс крестаналы колө мунны асгыс овмөссө кыпөдөм-
нас, өдјөжык да паскыдчыка бостгыны тајө ужас. Мед буржыка
верман тајө ужсө нуны, колө туйдөдөмјас-вьлө корны агрономјасөс
да мукөд велөдчөм јөзөс.

В. Ісаков.

Коржык көзны су.

Су-көзөмдөн уналаын мијан јона гормоны. Овлө—гормөдчоны сентябр төлыгөз, вегіг зертөм гожөмјасын.

Виқөдлам, бур абу-нө гормөдчыны су-көзабн. Быдгама быдтас —һаһ-ли, пуктас-ли, төдө асгыс быдман строк. Гормөдчөм көзабн сижө строкыс жеһдө, дај сы-вөсна тыр урожај оз во.

Су—арга көза, му-вылын олө пөштө быдса во. Бур урожај сылөн өзім-сајын: кушөмжык лоө су-өзім арсаһыс-на, да кызі вег-калас лым-улө: лымјыс кынмөм му-вылө угө, либө кынмытөм-вылө. Сегга мукөд арјасын кынмөм-бөрын муыд бөр сывлө да бара кын-мө. дыр-кө лым оз уг да көздөдас, томыһк өзімыд вермас кынмы-ны. Унжык тајө омөльторјасгыс ми мынтөдчам, **сутө-кө воқжык көзам.**

Мед-војдөр, ферт, оз ков еновтчыны буржыка көза-улө ког-көмтө лөгөдөмыг. Колө когкөмтө кујимыг гөрны (мед-воқза пөвсө буржык гөрны арсаһыс), да сымындаыг-жө пиновтны. Ставсө тајө колө вөчны лучкі, аслас строкіасө. Секи муыд бара выноалө, һеб-чө да јог-туруныг мынө.

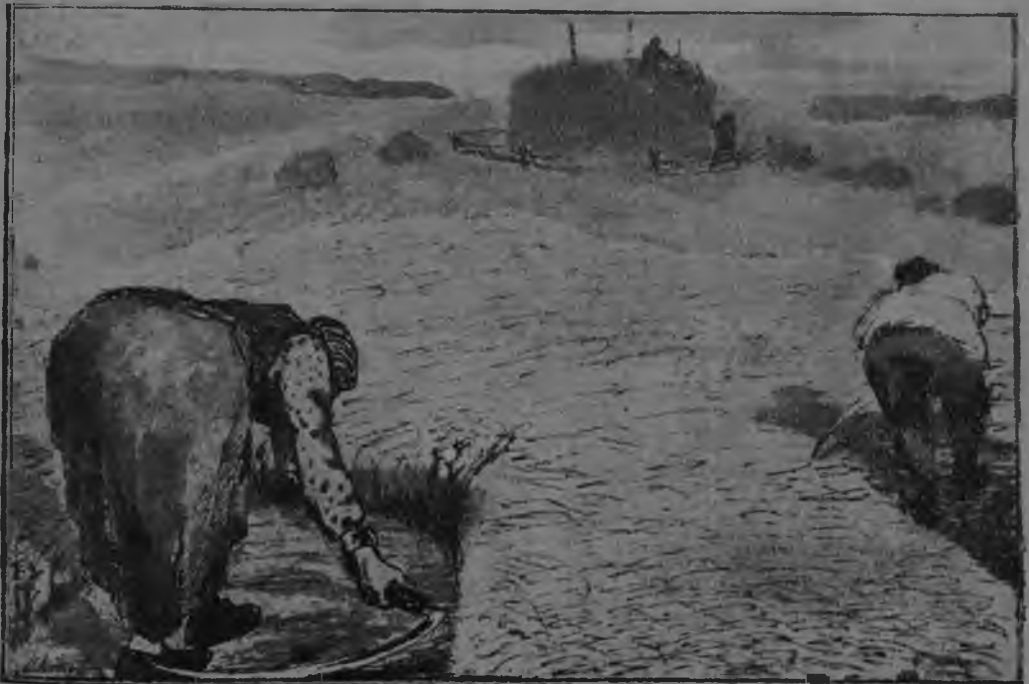
Торја-мича поводға көзалы һинөмла видчыоны. Абу-кө-һин вывті зера поводға, колө көзны: шөр-кад су-көзалы мијанын август 8—19-өд лунјас, сыыг гормыны оз шогмы. Оз туј гормыны со-мыј-вөсна. Су јона паскалө (кустится) да јонмө арсаһ (тулы-сын, шоныд да зера поводға-кө, регыд пөкјалө). Кымын јона па-скалө су-өзім арсаһ, сымын унжык артмө шептыс. Сы-вөсна мөд-во гожөмын урожајсө позө видчигны унжык. Сізкө, мед өзім јон-жыка паскалө арын, колө сутө воқжык көзны, мед дыржык шо-ныд поводғасө кватітас.

Арсаһыс јонжыка быдмөм суыд озжык кынмөмјасыг пов. Сег-га вель щөкыда арјасын муыд кынмывлө да бөр сывлө. Тајө кын-мывлөмөн да бөр сывлөмөн мугыс пыкгө (выпирается) ортсө са-меј быдман-иһыс су быдтаслөн—вуж-диһыс (узел кущения), да сі-јө кынмө көзыдыг. Јонжыка-кө паскалөма өзімыд, јонжыка да крепыджыка сижө вужјасөма. Сы-вөсна быдман-иһыслөн му-пыщкыг пыкгөмыс озжык ло. Төдөмыг, јонжыка быдмөм өзімыд оз пов і быдгама гаг сојөмыг, кодјас-тај овлөны һаһ быдтасјас-вылын, выв-ті-һин коді јона щыкөдө су-өзімтө (озимовой червь). Сижө мед-јо-на заводітө сојны өзімтө сентябр төлыгын.

Мөдарө-кө шуны, вывті воқ көзөмдөн өзімыд вермас вывті паг-кавы да куза быдмыны, вермас вегіг заводітны арсаһ шептавы, јешщө-һин сулалө-кө дыр мича шоныд зера поводға. Мед сешөм торјыс оз ло, колө воқ көзігөн су көјдыстө көзны ешажык (шоч-жыка). Чајтан-кө лым-угтөз вывті куз тушаа да пашкыра өзім лоөм, колө сижөс ыщкыны. Оз позө сомын ыщкыны улыті. Сы-вөс-на ыщкөм-дорыг буржык вундыны.

Уналаын сиктјасын крестана коккөм-вылө көзавлөны турун-
вылө вика, либө аңкыщ зөр-сорөн. Мед секи он сормы мутө лө-
гөдны су-көза кад-кежлө, колө викасө либө аңкыщсө көзны тулы-
сын, кымын верман, вожжык (налөн быдтасыс оз пов тувсов асыв
кынмылөмјасыс). Секи најө вожжык і воасны. Оз-кө-на тырөз воны
турун ыщқан кадө (Петырлун-гөгөр), колө-нын најөс ыщкыны да
ідравны. Ыщкөм-бөрын пырыс-пыр му-вывгыд ежасө колө гөрны
лапкыдика (вершөк $2\frac{1}{2}$ -суда). Көсјан-кө коккөм мутө кужөдавны
секи-жө, гөригас, кужөдтө колө петкөдны да сујны муад. Тақіөн
вика-ежаыс быдса-төлыг-на уфитас му-пыщкын сисмыны (а сисмө-
мыс зев колө), дај су-көзаяд оз сормы.

Агроном Щекін.

Ыщкөны да зорөд чөвтөны.

Уна переменаён му ужалом- жылыс.

Кор віз-му ужалыскөд кутан горһитны, жонаө бур уна переменаён ужавны, мијан віз-му ужалыс унжыкысө шуө, мијан-пө зев еща муным, сы-понда-пө ми огө вермө петны уна перемена-вылө. Төдам, абу уна му коми му ужалыслөн, сөмын ме ногыс-кө, оз ков вунөдны со мыј-жылыс: ічөтік му-вывыс сіз-жө, уна переменаён ужалігөн, позө богтны кык-мында докод кујим переменаён ужалом-серті.

Мыјјас колө вөдітны һаһ-кынзі?

Өті-кө, жона бур вөдітны му-вылын-жө картопель да турһепс (мөс-галан), уна вога турун—бобөһаһ, шепта пыреј-сорөн, віка да аһкыщ.

1. Картопель да турһепс—вывті бур гојан скөтлы.

2. Најө мутө жона зев һебөдөһны. Сы-понда жона бура сувтө најө-бөрын ід і зөр.

3. Сіјө-жө-ыжда муыс најө сетөны кык-кујим-мында докод һаһ-серті.

Бобөһаһ колө вөдітны сы-понда, мед, өті-кө, сіјө аслас вуж-нас жона вынгөдө мусө (кытыс бобөһаһ вөдіттөз бостлөмаөг ветымым пуд һаһ, бобөһаһ вөдітігөн кутөмаөг богтны көкјамысдас пуд сіјө-жө местаыс); мөд-кө, ачыс бобөһаһ вәјө сіјө-жө местаыс унжык докод, һаһ-серті; којмөд-кө, бобөһаһ вывті бур гојан скөтлы.

Јона бур коккөм-вылын вөдітны і віка—өті вога турун. Сіјө вәјө кык-пөлөс пөльза,—гожөмнас бур віка-турун, а арнас сіјө-жө местаө көзәм су.

Кущөм уна переменаён буржык ужавны?

Унжык муөн жона бур ужавны дас, өкмыс, көкјамыс, сізім переменаён. Секи коккөм-улө колө сөмын дасөд, өкмысөд, көкјамысөд, сізімөд јукөһыс, а кујим перемена-дырјі колө којмөд јукөһыс.

Еща муөн жона муөс торјөдлыны оз поз, көт-ескөн і жона бур ужавны дас переменајаснад. Позө сіјө-жө быдтасјас вөдітны і віт переменаён, сыыс еща оз поз аҙыны, көсјам-кө ми вөдітны картопель, турһепс да уна-вога турун—бобөһаһ.

Кызі лөсыджык віт переменаён ужавны заводітны?

Колө төдны: буржык совет век вермас сетны уна переменаө петігөн агроном, колө візөдлыны мујастө, кытчө мыј вөлі көзөма,

абуё јона лыаа мујасыд (кытчө бобёнаң оз вермы јона сувтны) і мукөі-тор колө төдны.

Тані ме верма віставны сізі: поғас заводітчыны ужавны віт переменаён аргаң-жө. Колө став мусө өткоғжыка јукны віт-пелё; ферт, вермас і өтік-пелас лоны кык-торјөн, кызі лоас лөсыджык. Мед-бура лөгөдлыны поғө сөмын кытөн мунө му-віз јуклөм, кор поғө јуклыны ыжыджык торјасөн. Поғө кык-пелё көзны су, тулыс-нас өтік-пелас су-пыщкө воғ-тулысын көзны бобёнаң, шепта пы-реј-сорөн, којмөд-пелас пуктыны картопель, нольөдас көзны ід, а вітөдсө колны коскөм-улө.

Мед-ескө вөлі поғө гөгөрвоныжык, ме гіжа тајө віт перемена-јывгыс, кущөм көза мыј-бөрын көзны. Тані, богтам-кө мі пример-вылө кык-вога бобёнаң, бөрын мунө ід; сіјө-жө му-вылын кык-вога бобёнаң-бөрын ід кутас мунны сөмын дас өтікөд воас; су-бөрын мунө картопель, сіјө-жө му-вылас, су-бөрын-жө, картопель кутас мунны сөмын дас во-мыгғи, дас өти воөдас і ставыс сізі. Кујим переменагаң віт-переменаё вујігөн лоө ужавны со кызі:

	1-өд му	мөд му	којмөд му	нөльөд му	вітөд му
1928 воын (тулысын)	Коскөм	Су+бобё- наң	Картопель	поғө карту- пель либө-жө мөдтор	Ід
1929 воын	Су	Бобёнаң первој вога	Картопель	Ід	Коскөм
1930 воын	Картопель	Бобёнаң мөд вога	Ід	Коскөм	Су+бобё- наң
1931 воын	Картопель	Ід	Коскөм	Су	Бобёнаң первој вога
1932 воын	Ід	Коскөм	Су+бобё- наң	Картопель	Бобёнаң мөд вога
1933 воын	Коскөм	Су	Бобёнаң первој вога	Картопель	Ід
1934 воын	Су+бобё- наң	Картопель	Бобёнаң мөд вога	Ід	Коскөм
1935 воын	Бобёнаң первој вога	Картопель	Ід	Коскөм	Су
1936 воын	Бобёнаң мөд вога	Ід	Коскөм	Су+бобё- наң	Картопель
1937 воын	Ід	Коскөм	Су	Бобёнаң первој вога	Картопель
1938 воын	Коскөм	Су+бобё- наң	Картопель	Бобёнаң мөд вога	Ід
1939 воын (кызі-і1929 воын)	Су	Бобёнаң первој вога	Картопель	Ід	Коскөм

Воҗо мунас пыр сизі таблитса-сертиыс. 1928 воын колө-ескө лоны көҗаыс 1938 воын-моз-жө, да ми 1928 вонас сөмын-на заводитчам ужавнысө-да поҗо лөбөдны сизік: коскөм-вылас колны витөд жүкөнсө, бобөһаһ көҗны су-вылас (витөд жүкөнас, аргаһыс-кө витөд жүкөнас көзім су), којмөд муас картупель-жө і пуктыны, һөлөдас — бобөһаһ, мөд вога местаас поҗас көҗлыны 1927 воын аргаһыс су-жө, либө тулыснас 1928 воын пуктывны картупель, либө-жө көҗлыны аһкыщ. Буржык та-јылыс агрономкөд сорһитны, мед сижө велөдас кызі лөгыдҗыка заводитны.

Мыј-јылыс тани оз ков вунөдны?

1. Коскөм пыр мунө id-бөрын.
2. Коскөм-бөрын мунө пыр су.
3. Бобөһаһ көҗсө су-пыщкө оз быд во, а во-мыгти. Кор мунны кутас мөд вога бобөһаһ (көҗөм-мыгти көјмөд воас), секи і колө көҗны бобөһаһсө воҗ-тулысын су-пыщкө. Бобөһаһ воө бура і су-пыщкын (видлалөма Јемдинын, Вылгортын).
4. Кык вога бобөһаһ-бөрын көҗсө пыр id.
5. Картупель өтик во мунө су-бөрын, кытчө огө көҗө бобөһаһ, мөд во картупель мунө картупель-бөрын-жө.
6. Id өтик во мунө кык вога бобөһаһ-бөрын, мөд во картупель-бөрын, кытөни-һын вөлөма кык во картупельыс.

Мыјјас јешцө поҗө тајө вит переменанас вөдитны?

1. Коскөм-вылын поҗө вөфитны вика јонҗыкасө секи, кор кутам петкөдыштны кујөд тулыснас көзігөн і арнас су көзігөн.
2. Картупель местаө поҗө көҗны турһепс, либө өтиксө і мөдсө.
2. Id-пыфди поҗө көҗны зөр, шабди.
4. Јона бур-шабди артмө кык вога бобөһаһ-бөрын.
5. Бобөһаһ колө көҗны шепта пыреј-сорөн (кык жүкөн бобөһаһ, којмөд жүкөн шепта-пыреј). Сизі көҗөмнас мөд восө көҗөм-бөрас јона быдмө бобөһаһ, а којмөд восө пырејыс. Секи ужалыглы өткофҗык докод локтас.

Кытчө колө петкөдны кујөд?

Мукөдлаын кујөд петкөдөны коскөм-вылө, су-улө. Мијанла-дорын виҗму ужалыс оз кут, пөжалуј, ештыны гөжөмнад петкөдны-тө. Мијан лоас петкөдны арын лымјөн id-улө і тулысын мыкөмында картупель-улө.

Унаө докод воө вит переменаөн ужалөмыс, кујим перемена-серти.

Вит переменаөн ужалигөн фегатина муыс поҗө видчыгны уроҗај: су 80 пуд, id 75 пуд, турун 250 пуд, картупель 800 пуд. Поҗө шуны: тајө быдтасјасыс збылыгсө гөтөны унҗык-на докодсө. Богтам көт турун. Первој ыщкөмгыс фегатинаыс угө 510 пуд, да јешцө арнас өтазасө мөдыс-на колө ыщкыны.

Виқодлам, унао докод воё 3 переменаён ужалігөн да віт переменаён өті фегатіна муығ.

Кујім переменаён ужалігөн фегатінаығ докод.	Віт переменаён ужалігөн фегатінаығ докод.
2400 кв. с. : 3 = 800 кв. с.*).	2400 кв. с. : 5 = 480 кв. с.**).
800 кв. с.—гу—26 пуд, 24 пунт.	480 кв. с.—гу—16 пуд, 2 шайтён—32 шайт-дон.
800 кв. с.—ід—25 пуд.	480 кв. с.—ід—15 пуд, „ „ —30
Ставыс — 51 пуд, 24 пунт.	480 кв. с.—боббһаһ—50 пуд 80 урөн—40 шайт
Кык шайтён пуд—103 ш. 20 ур.	480 кв. с.—картупель—160 „ 40 „ —64
	Ставыс — 166 шайт.

Унжык воё докод віт переменаён ужалігөн өті фегатінаығ 62 шайт 80 ур(166 ш.—103 шайт 20 ур).

Поғо артавны сіз-жө, унао пөтлун поғо бостны кујім переменанад да тајө віт переменанас ужалігөн, кутам-кө артавны һаһ-вылө. Віт пуд картупель пуд һаһкөд воғсағө, кык пуд да жын боббһаһ-турун пуд һаһкөд-жө.

50 пуд турун	=	20 пуд һаһ.
160 пуд картупель	=	32 пуд һаһ.
Gu		16 пуд.
Id		15 пуд.
Ставыс		83 пуд.

Унжык воё віт переменаён ужалігөн, кујім переменаён-дорығ, 31 пуд да 16 пунт һаһ (83 пуд—51 пуд 24 пунт).

Агр. Жакова.

*) Којмөд јукөныс коқкөм.

***) Вітөд јукөныс коқкөм.

Гортла-dopjasöd.

(ветліг-мунігөн чөвталөм).

Воэ асыв. Вест-куза, жеңыдк тувсов вој колі.

...Вадорын садмөма кылө
Jodijур кольпалө-сылө.
Вижөдө, пөртмагө-гыө,—
Кыа-таж кыпөдчө, кыа“...

Гырмө жежд бугыла војлөн былалөм гінјасыс. Кыпөдчө шөнді, зарны гінпысјаснас чездалө*), јенежас лылө... Чөскыда садмөдчө ывла, Гөкыда палөдчөны ужалыө јөз. Унзіл. Муз вескавтөм, кі-кокјас нұжмөдлө. (Кыз час-куза војвывса тувсов луныд өз леэ шөјтчыны пөттөзүд). Оз уэтөд. Медса-нын термөдлө ва-вылын ужалыг-војтырөс, пур-вылын кывтывөс. Пурјаяс лун-і вој лузгөны-кывтөны Ежва-ју-куза. Шыналөны біпурјас пур-вылын. Јөжгылагөны, вадоркајас-моз, бі-дөрын јөз. Јірмөг...

Јежд бобув-моз ласкыгөма-пукгөма кыр-бердө, паракод вугралө. Но оз зев дыр уэтөд і сіјөс, бобув вуғыртлөм-дыра-жө і шөјтчөгыс сылөн. Пуркјө-нын, ломтыгө тыдалө сөд шынөн, ветлыг-муныгөс чуксалө-кылө: „ен у-у-уэ!“ Көгөртөны нопјаяс вадорө, паракод-вилө. Кашкөны. Сөлісны. Пукгалісны шоша-вылас сылы. „Іч! ен-жө коль“,—думайтөны аслыныс муныгјас парокөд-јылыс. Гөлөмныс долыд, бытө-кө верктуј шеді аслыныс, ез удіт кольныс узіг-костіныс-да. Паракөд-нө ышловзіс сөмын најө арталөмјас-вилө: „мыј-нын эран тіјанкөд, бытө-нын ну; ме-кө ог рөттөд, коді сөгга ме-кынці нуас тіјанөс та-куза тужөдыс мјанла-dopјасын“. Ышловзіс пөв-мөдыс. дрөгмуні пыщкөсыс паракөд гырклөн. Чукті кыр-

*) Чездалө—потлаб уна вігөн јі-моз, лібө стеклө-моз („луч“-өн).

бердыг. Гызымтө нөжжөнүк шөрлан. Петіс жу-шөрө: бытто-кө дом-
жылыг мыні. Мөдөдчис ва-кывтчөс. Шуркнїтіс-лептыгіс зіб-жылө,
гөрд ур-моз, плаг, шпорөдө төв-жылын, пожжалө дөрасө.

Ежва-жу паскыд—төран: жужыд-на, он сібды, нінөмыг повны!
— „Но-ко, леэлам ми „полнеј!“,—шуыштис капітан паракод гыркјө.

Лажкыда мөдөдчис рөттыны „комын сывја көбыла“—паракод.
Быгылтчө-вежлагө гін-вөзын вадор. Вежөн котөртөны віз-вылын
пощөсјас, гідјас; пурјаяс колөны инаныс вөрзывтөм.

Вочасөн сајалі, бөр-вылө колі Кулөмдін-гікт, щөкыда керкајас
течөма—бытто-кө козувкоткар—щупөдөн-щупөдөн вадорган чурк-
жылө кајө... Важса-нын. Уна-нын ас немнас адзывліс сїјө. Важы-
ган-нын олөны Комі јөз тани. Оніјаыс і важсаыс сылөн дум-вылө
угө... Со, естөні Ежва-жу-шөрас, јі-вылын төлын кісгө комілөн вір..
„Бур-аһныс“ налөн гінвоқө локтө: вомдорсө топыда куртчөма, су-
лалө палачјас-возын...

Вылөжык кыпөдчө шонді. Пур-вылын кытысјаслөн шоналө
кі-кокныс, варовмөны вомјасныс: пурвывган-пур-вылө шыблагөны
кывјасөн, горөдлөны сывны; кык-сода гудөкјас том-јөзлөн һаж-
гөны:

„Крука нырө Кекурө-ө-ө...

Ежва-јывзан Кардорө-ө-өқ...

Кун-на, рун-на, ка-а-а“... •

Отторја пурјаяс паракод туј-вылын. Зік-нын, чайтан-да, зура-
гас вот!—Ке-еж! Весіг пельнас оз лапнїтлы пур. Пановтіс. Из-көжа
ді-моз, ва-шөрө пур вөрзывтөм вөлі.

Јежыд лым јокмыл-моз пуксөма мылк-жылө Ульана-Совхоз,
важ, еновтөм јенјаслөн поз... Мічаа вежөдөны көзајас сені, гін-
мыдлы долыд. Кодікө нывбаба пернапас лөдө, том морт-нө сылы
„молїтва“ бөрсаныс лыдөдө: „слабог тед, јенмөј: мездін те пельс-
сө тајө гөд манак-попјасыг..“ Но важјасыс сылөн кытыскө дум-
вылө локтөны, шобрөдлө-качтывлө лок вөт вөталіг-моз: куз гөд
паскөмјас, јурсіјас лөчөг, кыз полтчөм рушкујас, гөрд-бана чу-
жөмјас... Зывек! Кытыскө мїгтөм сыланкыс кыпөдіс, төдвылө угі
„спасајтчыгјас“ пеж олөмыг, пельвоқө ваядөдіс вічко-гылан гласөн:

„Блажен-муж,

Не ходи в Куж“...

Шуштөм. Кулөм морт шујөн пөлыштис, бакшагөм-һујтсалөм
олөмөн өвтыштис... Öдјөнжык воқө!

Паракод сувтлытөг рөттөдө воқө. Ылыган тыдалө Аныб-чурк
куш. Тышкагөм Гөрдјаслөн Јежыдкөд... (вылөнга, свежеј-на кач-
тывлөм, кырлалө пуртөн-моз гөлөм). Јежыдјаслөн жеһыфїк немпо-
ма ыждадөмныс, мортјасөс віјалөм... „Јі-чомныс“*) налөн, бара
мем төдвылө угі мојдкывыг кывјас:

*) „Јі-чом“—јежыдјас 19-өд воө вөлі окопнысө вөчлөмаөг јыгс.

...„Көчлөн вөлі пу-чом,
 Ручлөн—јі-чом.
 Тулыс воіс-да,
 Ручлөн јі-чомјыд-і сылі“...

Јаг керөс. Щөщкөс-ін. Пөдфельней јаг... Тыдалө „шојтчан-ін“
 муқом јөзлөн... Јежыд подула, јалаа гажа јагын кујлө сені Жан-
 Морөс*) ыжыд думјаснас гуын...

Мыкө-тај зев сөкыд думјас пыр бергалөны журын?—Оз лөңны
 вунөдчыны мөдторјөн?

—...„Палөдышт јурсафөс,
 Асылөј-чојөј!
 Ну менгым шогјасөс,
 Ежваөј-јуөј!..“

Ч. Ы.-В.

Јуң, 26 во.

Сіккса школа.

*) Жан-Морөс (І. Ы. Чісталов)—бур көмі поет, кувғыліс Пөдфельнөјө
 1923 воын.

Öd талун мијан празник.

(Ставмуывса том јөз празник лун-кежлө).

Öd талун мијан празник,—
Важлөн мыльос, бөрд,
Бөрд, коді выльыс полө,
Мијан плагным гөрд.
Ставмуывса том јөзлы,
Төвныр, чөлөм ну;
Ставмуыс талун голө,
Голө Коми му.

Јорт, путкылт, пөрөд
Важсө, выльос вөч;
Став локсө биён сот,
Выль олөм бурөс бост.
Шуд-бөрға вөтчам ми,
Көт пуктам јур.
Став олөм мијан—корғны
Муыв шуд!

Со, шонди-воңын төвө
Мијан југыд плаг.
Гөрд плагыс полө, пышјө
Озыр—„сура-гаг“.
А мијан сылөм-горыс
Тірө кырныш-поз.
Сен кулөм сылөн кылө—
Овны оз-нин поз!

✠ Јорт, путкылт, пөрөд
Важсө, выльос вөч,
Став локсө биён сот,
Выль олөм бурөс бост.
Шуд-бөрға вөтчам ми,
Көт пуктам јур.
Став олөм мијан—корғны
Муыв шуд!

Ми томөг, јонөс, збојөс:
Когын чужлөм јөз,
Гөрд Октябрын ми чужлим
Мијан бағным—мез.
Ми Љеңин-бөрға мунам,
Корғам шудалун.
Еј, коді том да вына,
Котөрт, шудлаң мун!

✠ Јорт, путкылт, пөрөд
Важсө, выльос вөч;
Став локсө биён сот,
Выль олөм бурөс бост.
Шуд-бөрға вөтчам ми,—
Көт пуктам јур.
Став олөм мијан—корғны
Муыв шуд!

Біја-өгыр.

Нуэньечавн.

Ме-кө, ескө, вермі...

Ме-кө, ескө, вермі
Пөткајас-моз лебны,
Пөзјө асгым жүрөс
Ег кут, ескө, җебны.

Ме-кө, ескө, кужі
Коліпкај-моз ывны,
Сіктын менам гөлөс
дүгдіс, ескө, кывны.

Ег ме, ескө, гажөд
Војтырјасөс карын;
Ег ме, ескө, пыщјыв
Шоныдінө арын.

Аслам долыд олөм
Менам, ескө, вуні.
Өдјө, ескө, татыс
Мөдлаө ме муні.

Муні, ескө, сетчө,
Кытчө гөлөм нуө,
Көні буржуж-чукөр
Гөльыс ырсө жүө;

Көні жүгыд лунсө
Ужалыс оз төблы,
Көні сіјө збоја
Міјан-моз оз ветлы...

Муні, ескө, лебі,
Пөткадн-кө лоі.
Регыд, ескө, тақі
Өті карө воі.

Карас уна озыр—
Мувыв ловја јеңјас.
Турма налөн ыжыд,
Жужыд сылөн стенјас.

Көртыс-дорөм өзөс
Томан-улын, пөдса.
Сарјас-дырјі меным
Сіјө вөлі төдса.

Гујалөма сетчө
Јөзсө турма-тырыс.
Мукөдөс ме адҗа
Векні өшің-пырыс.

Пукалыгыс ставыс
Ужалыс да гөрыс.

✧ Некод сені абу
Мортлы локсө керыс.

Му да вөла бостны
Көсјылісны најө:
Зев-на ыжыд мыжыс
Озыр-воңын тајө.

Коңөрјаслөн гөлөм
Курыд шогөн тырө.
Пемыдінө шоча
Шонді-југөр пырө.

Гојан-јуан еща,
Пукаланін җескыд.
Буржуж кіпод-улын
Овны абу чөскыд...

Пөтка терыб борднас
Ег ме, ескө, җугы,
Турма өшің-воңас
Вылө, ескө, пуккі.

Коліпкај-моз гора
Понді, ескө, ывны,
Мед, ескө, став турма
Верміс менө кывны.

Сылі, ескө, тақі:
„Вокјас, енө полө,
Војшөр-бөрад пыр-на
Гажа асыв волө.

Кыпөдчас-кө кымөр,
Пыр-на сегга зермө;
Отувтчас-кө гөлыс,
Вөла бостны вермө.

Тыдалө-нын матын
Озырјаслөн помыс.
Міјан муын налы
Тупкөма-нын вомыс.

Оз-нын жүгыд луныс
Гудыртчывлы міјан.
Онө-кө ті повчөј,
Сің жө лоө тіјан.

Жугөдласны көртсө
дорөм кіјас-кокјас.
Турма өзөс воггас
✧ Тіјанлы, бур вокјас.

Пукалөмыд тәни
Регыд сөгә вунө.
Ташөм сөкыд олөм
Ставыс му-пыр мунө.

Шонди-дорыс мича
Локтө зарны вөла.
Кывзөј, дона жортјас,
Кывзөј, коді пельа!

Тажө вөла һекор
Оз-нын сөгә бырлы.
Озыр кіпод-улө
Ужалыө оз пырлы.

Виңчыгыштөј, вокјас,
Мыј ме шуа—лоас:
Корзан муса-торјыс—
Вөла тіјан лоас!..“

Таңи, ескө, гылі
Турма-воңас сени,
Ужалыг да гөрыг
Пукалөны көні.

Менам гылөм налы
Збојлун, ескө, сетіс.
долыдысла налөн
Гинва, ескө, петіс.

Јуе.

Кыјсыг зон.

(Пармазон).

Парма-вөрын олө зон,
Кыјө ур да оөла.

Аслас дінас увтчө пон,
Ылөң кылө јөла.

Рошці,-пармаө оз вош,—
Төдса-нын став пуыс.

Мукөд вонас шедлө ош,
Шоныд сылөн куыс.

Арын шедө уна зев
Эвер ја быдса пөтка.

Зонлы гажтөм ез-на вөв,—
Мыјла гажтөм, пөт-кө?

Ордым-куңа мича ныв
Зон-дінө воывлө.

Нылыд уна сыланкыв
Пармазонкөд гывлө.

Ј. Кољегов.

Сојва-куза...

Сојва-куза, суніг-тырјі,
Утка-піјан кывтöны;
Сојва пöлөн, ворсіг-тырјі,
Міча нывјас мунöны.
Утка-піјан кывтіг-мозыс
Ас-костаныс тургöны;
Міча нывјас муніг-мозныс
Комі былан былöны.

Утка тольгöм Сојва-шöрын
Гöлöм-пыщкöс гажöдö;
Нывкост былöм Сојва-куза
Гора-гора јуркнитö.

Сылöм шыö, кöнкö ылын,
Јöлöга щöщ нуркнитö,
Кызі бытöо былöм-помö
Асгаңыс-на содтыштö.

Омра.

Езыг төлыга вој.

(Сывгö „Ах, зачем эта ноч“-моз).

Кущöм шоныд да лөн
Езыг төлыга вој!
Назөн визывтö ју,
Абу лунга-коф збој.
Јуас виқöдчö вөр.
Вöрас ем былыг кај.
Сылөн былöмыс мем
долыд лунсö оз вај.
Теныд норага ме,
Езыг төлыг, бур вок:
Муса ныв, зарңи ныв
Оз-ңин ме-дінö лок!
Сылы мöд бурлак-морт
Лој дона да бур.
Важ-моз пукавны вој
Сыкöд меным оз сур.
Талун со кущöм кыв
Сіјö горöдiс мем:
„Мун-пö сін возыг те,
Менам выль мусук ем!“

Ог ме вiгтавны куж,
Кызі лоöма сіз,
Мыјла ачымöс ме
Ташöм шогыг ег виқ.
Дурды қолгыны, кај,
Гажа-пырыг ен сыв!
долыд лун мем оз ло,
Ез-кö ло муса ныв!
Кывзы вылысаң те,
Езыг төлыг, бур вок,
Оз-ңин ветлöдлы дыр
Менам му-вывтi кок.
Југыд ју-дiныг ме
Ог-ңин бергöдчы бөр.
Менö, коңөрöс, бөгт,
Југыд ју, гöлöмшөр!
Ваö ускöдчiс зон,
Шогсö помалис пыр.
Öтi шапка ез вöј,—
Кывтiс, тыдалис дыр.

М. Лебедев.

Ічөт-Өлө.

I.

Муртса-на Өлө овет-вылө петіс. Муртса-на пөчыс гідыс катө-діс,—бағыс бөгтіс кіас да шуө:

— Аттө, јерөмаканө, збој-жө, зон, те фетіна лоан. Гуг-жө те-ыс морт артмас... да ен-но! Мыјла-нө тошқас кутчісан? Первојја лунсағыд-өмөј те тышкағны көсјан... Чөв, зон, дугдыштлы ічөті-ка, көт сојышт да вөліс... Сегга те ен-нын чој-мозыд кув. Кулан-кө, јона-і нөрјөн нөјта...

Өлөлөн бат—морт јон, варов, абу зік гөл. Важөнсаң-нын гө-тырөс пі щөктө вайны.

— Те, баба, меным өрлы-коф пі вай. Мед багатыр-коф вөлі. Нывтө сегга ен-нын вай, лока најө кулөны, дај мігтөмөс... Сегга ваян-да, мед вөлі піыд абу-нын кулөма. Омөлөс-кө ваян, ог-нын сегга тенө рафејт...

Өні батлы піыд еурөма-да радлаыс інас оз өшјы. Рузум көр-төдсө кагалыс рачөма-да сізі пастөгыс і віжө.

Ічөт кагаөс мед-первојысөсө век пөрыс пөчјас (бабајас) пыв-сөдлөны. Өлөөс бағыс некодлы оз сет. Ачыс пывсан ломтіс, ачыс лөдсавліс, ачыс ва ваяліс. Ставсө ачыс вөдітіс, дај ачыс-жө-і пыв-сөдны летчөдіс. Кыкыс лөтсавлөмнад-да пывсаныс өдја. Којыштас да горјыс толкө јіркнйтлас. Ізјыс-кө ва којөмыс шпачкығас, өзөс-сө ыжыда вогтас, ывлаө крап гөлыштас да сегга і шуө: «урөкі воміз, менчым піөс ен вомзав, мун да ывлаын довјав». Тазі шуас да өзөссө өдјө бөр пөдлыштас, мед-ескө урөсыс бөр оз вермы пырны.

Өдја пывсанын јайтө сотө, сөмын Өлөлы веккоф. Бағыс кө-рөссө блын-кофөз пөжіс да Өлөөс і мөдіс пывөөдны. Корөсөн куч-калө небыдіка, кі-пыдөс-паста мышсө, нөртө. Сегга гащөн вөттө-діс да кі-коксө кутіс повзөдны.

— Кокө, кокө јонмы, вөрө јагө ветлы, уна прөмыс вайны, батлыс чөстуј кыјны, пөрыс мамөс вердны...

Уна кыв шуаліс. дыр Өлөөс пывсөдіс. Өлө јөжгылтчөма да сөмын кашкө, весіг өті кыв оз шу. Оз-ө небог ојөст! Піөс пывга-ныд небог кажітчас! Мед-первојыс-на-і лөктіс, а музтөзыс пывсіс, пошкө быдөн.

— Аттө, јерөмаканө, весіг-өд өтчыд ез чірөст. Менчым-нын кіөс жарыс сотө, чөсмолалө, а талы век веккоф,—шуө Өлөлөн бат.

Музтөзыс пывсісны. Кыкнаныс кашкыны мөдісны, да сегга дугдісны. Гөртө лөктісны да бат, сегга, јөзыслы зев јона ош-јысө:

— Аттö мокагтö, фетина-жö лö! Меме јешцö јона-на то-пыд. Жарыс менö весиг вöли сотö, а сылы қик вескоф. Те, баба, јонжыка һонöд да крошкиа шыдөн верд, мед јайыс јонжыка зу-маммас.

II.

Öлö крепыда быдмö, һекушöм висöм ез тöдлы. Ачыс һоль арöс-на i ем, а прамеј фетина, јурөйс чангылтчö быдөн. Вывтi варов, вомыс сiңi-i пуö. Батыс јона i зачестагас!*) Кор горт-гөгөрас олö, һөтчыд ас-дингыс оз колы. Пукавы-кö кытчö-кö ветлас, век гөр-гыс богтö. Праһнычajtныд һекытчö öтһасөн оз мун. Мыј ачыс вö-чö, сiјö-жö i писö велöдö. Мамыслы-ескö јона оз кажитчы, да баф сылыс оз ескы.

— Ti бабајас—ставһныд һуһујас. Tiјан-пOME бур оз овлы. Те, Öлö, һалыс ен кывзы. Налөн век гинваыс дорсагöма, бытö һу-рыс ва пызыртчö.

Öлöөс маткыны i быдөн велöдисны, быдөн чiрöстлас. Кыткö-кö сы-һөгөн оз ло, ыжыда јортчыштас. Батыс мат-шытö кылас да ра-дысла һумдылас. Сегга ортча керкаö-кö муһас, век сiјö ошјысö:

—Аттö јерöмакаһ, қик вот бытö ыжыд мужик јортчö, ачыс-ескö шег-коф-һа-i ем-да. Режот фетина лö...

— Мамлы Öлöлөн јортчöм һөтi оз кажитчы. Быд-һогыс еща Öлöөс повчöдлас.

— Öлö, бобö, маткыны оз ков, јенмыс те-вылö лөгагас да вi-јас... Став аһфелыс те-дoryс пышјас. Маткыс мортыд—омöл морт.

— Те-тајһнö-ескö, мамö, он маткы, да зев-жö омöл, а батö маткö, да јон...

— Те piјö iчöt-һа, да һинöм-һа он гөгөрво.

— Батö-тај-һнö-ескö менö зев ыжыдөн шуö. Ме, мамö, ыжыд-һин...

Јона-ескö Öлöөс мамыс көсјас сорһитöдһы, да воча кывсö вiң-һы оз вермы. Öлö сорһi-вылас јона вожеват, кывтö шуас да ше-мöс мунһан. Мамлыс һинöм оз кывзы. Батыс ыжыд чiгарка вöчас да куритһы щöктö. Öлö лычкi мiчаа пукгас, кокјассö вежһалас, да i куритö. Қик бытö ыжыд морт.

Батыс рад, јона зачестагас. Со-пö-öд менам piјö куритчыһы-һин вермö.

Öтчыд Öлöлөн бафыс вөрö кајис. дыр көсјис ветлыһы прöмыш-лајтһы. Батöг Öлöлы гажтöм кажитчö. Мамыс век мыжыс кө вiд-чö, весиг маткыштһыд оз поф. Куритһыд—ескö оз-һин сет-да, пыр i пелöдыс тракһитас. Уһаыс һөрјөн көсјылас һөјтһы, да Öлöлы һөтчыд оз вескавы, пыр i зөбгыштас. Сајмовтчас-кö-öд, сегга, корсһытö он-жö ады. Öтчыд вöли сарајас турун-пыщкö пырöма-да

*) Зачестагöм—өшјыгöм, һимкофасöм.

зон лун коргисны. Повчылисны і быдөн, ез-ө-пө кытчөкө дефинаыд вош. Сегга, кычкө рытнас-нын, гортө пырис, кынөмыс сумавны пон-дөма-да.

— Кынөмөј-кө-ескө ез сумав, ег-на-і лок-да. Рушкуын-тај код-кө курчасны мөдіс-да лоі петны,— шуө Өлө.

Кыс-нын сегга бөрад нөјтан. Важөн-нын став лөгыд мамыд-лөн вунөма. Важөн-нын сөлөмыс җебчөма, важөн-нын муса піос окота кутыштлыны. Мам сөлөмыд регыд зев бурасө.

Өні бағыс муніс да Өлөос мамыс јона бура көсјө велөдны. Гор-тыр нөр чукөртөма. Мукөд бабајас-тај быдөн шуөны чельад-сө нөрјөн велөдіг, сіз-жөі Өлөос мамыс көсјө велөдны, бур мортө көсјө пөртны. Өтчыд јона нөјтіс. Первојсө ылөдіс, сакар-тор пет-көдлө, лок-пө татчө-да сета, сегга кутіс кіөдыс, бөж-дорсө лептіс да куш јајас лок-ногыс вачкаліс. Јона дыр нөјтіс, сој муқтөғыс. Өлөлы өпінаас быдөн пупышјас кајіс. Өлө первојсө бөрдіс, сегга раммыштіс-да і шуө:

— Мыјла-нө, мамө, нөрнас менө вачкалін? Он-өмөј чайт дој-міг? Те первој аслыд відлы, сегга кажітчас-кө, вөліс і јөзсө. Ме сегга ог-нын ворс...—Зев нора Өлө шуіс да патчөрө кајіс.

Мамлы піыд жал лоі. Ез вермы крепітчыны, гусөнік бөрдзіс. Сінваөн і бөрдө. Мамыс локтіс Өлө-дінө да меліа кутыштіс. Ена-піја дыр олісны, сегга сөлөмјасыс кыкнаныслөн җебчисны, оқыш-існы да бөр бурагисны.

— Донаөј менам!.. Кывзы мамыдлыс, ен јортчы, ен курітчы...

Уна-тор көсјас мамыс віставны. дыр көсјас сорнітөдны, да нінөм оз артмы, нінөм сылыс Өлө оз гөгөрво. Өлөос мөдарө кыскө.

Өлөлы өтчыд табак сурөма-да ыжыд чігарка гартыштөма. Бағыслөн жај-дорас воғміна-жынга унжык-на вөлі колөма-да ставнас гартыштөма. Щынсө трубаыс-моз-жө пуркјөдлө, леңө. Ма-мыс адзіс-да јона зев відчө.

— Мыј-нө те вөчан?!.

Јона-ескө мамыс скөрмыліс, да нөр-дінад ез-нын кутчіс. Јургі-өдыс-тај кыкө-кујімыс тракнітіс, сегга поп-ордө муніс. Јона-і по-пыдлы норасіс!

III.

Поп—морт лабутнеј, сорнітө меліа. Бабајаскөд јона лөгалас, јона дыр варовітасны. Сөмын мужікјаскөд җекеч оз ладмы, најө поптө оз радејтны.

Попыд Өлө-дорө локтіс-да велөдны сіјөс көсјө.

— Зев-на те ічөт, зев-на те том. Маткыны тед оз ков. Грек, ыжыд грек! Курітчан-кө, ачыд-жө кулан. Курітчыс јөзыд ставыс кулөны...

— Пөчмамө-тај-нө ез курітчы, да кулі-жө,— шуө Өлө.

— Пöчмамьд-öd пöрыгнас-нын кули, ьжьдөн-нын. Те ичöt-на-да куритчыны оз ков, ьжьд грек...

Попьд дыр-на сорнiтiс, быдторсö Öльöлы вiгтавлiс. Öльö, пер-војсö, кывзiс. Ачыс щöщ вöча-кывјас шуалис, сөгга бөрја-помыс ды-шöдiс-да керка öзöсөн мöдiс ворсны. Ыжьда вогтылас-да сөгга клоп пöдлыштас. Мамыслы зев ез ло лöгыд, быдөн пi-вöсна по-пыг јаным лоi. Кöщасгаң скöрыг чорьда-коф i горöдiс:

— Öльö, пöдлыштан-он öзöссö! Ödjö пöдлышт, ывлаыс зев көзьд!

— Но, фiвö-тај... Мыј-нö, öзöссö-кö пöдлала ывлаыс шоналас алы мыј?

Поп быдөн гөрöдiс. Мыјкö-егкö көсјiс шуны, да нинöм ез арты. Шапкасö бөгтiс-да зев ödjö ывлаö петiс. Ывлаö петiс-да дыр килчö-помас сулалис. Шляпасö кiас бөгтöма-да быдөн пызгыралö, кабралö. Чужöмыс пöртмагö, бi-кофöз гөрöдiлас-да, сөгга, друг ба-ра сöз мiчаöз жеждöдлас. Дыр сулалис, сөгга кiнас öвтыштiс, јурнас лотнiтiс-да i шуö:

— да, фeтiна быдмö... режот!

Öльöлы зiк веккоф, бытö нинöм ез вöвлы кок-вож-костас бөгтöма куз бeф-да жој-кузта толькö гөнajtö. Гөрöктас-да бытö збылыгöз вöv. Öтносөн i ворсö, а увгöмыс обозлөн-коф.

Öльöлөн мамыс дыр чöла пукалiс, јона зев скöралö, мыјыскö-егкö көсјö Öлöös нöйтны, да нинöмыг нöйтныс, некущöм мыж оз гур. Мыј-нö сiјö вövнас-кö ворсö? Мед ворсас, некущöм омöл абу сетыг. Ачыс-жö мöдыг јонжык лоö. Быд ичöt морт-на ворслывлiс-на-öd Öльöлы абу-жö фiвö. Мыј-нö-сiјö, попыд-кö ез вермы горнi-тöдны. Нинöм-тај сылы локсö ез шу...

Дыр-на Öльöлөн мамыс печкан-дорын чöла пукалöмөн мövпa-лiс, дыр-на сылөн чöрсыс ез гартчы, сөгга, кьзкö дум-вылас öтi-тор угi-да, быдөн нумдыштiс, сещöм рад лоi.

— Öльö, Öльö, воы татчö сувт пiзiкокөн да вaј јенлы јурби-там, мед мiјанлыг став грексö бөгтас...

Öльöлы зев неокота јурбитны. Кущöм вöли бура да гажаа ворсö, а друг сiјöс пiзiкокөн сувтöдiсны, кевмыны щöктöны да тöдтöм кывјас шуавны. Мамыс сыпы „богородiтса“ льфöдiс дај „отче наш“. Öлöös ас-бöргыс щöщ щöктö шуавны.

Öльö көщасгыс каң адзiс, зев мелiа ворсö. Шöрт-тор адзöма да лапанас толькö тапнiтас. Льуг-льег керас-да ödjö бөр зeбгас. Тeткуртчас, шынгöдчас-да дыр вiзöдас. Кьјöдас, кьјöдас да друг угкöдчас, еща шöрт-тортö летас!

Öльö каңтö адзiс-да став мольтваыд вунi. Четчыштiс-да каң-дорö угкöдчiс. Бөжöдыс кутiс-да јона дыр тракјöдлiс. Каңлы-егкö дојмö-нын-да век-на сiјö оз скöрмы. Небiфiка лапанас Öльö кiö та-пöдö. Вомсö жергöдöма, бытö щöщ гералö.

Öльöлөн мамыс-егкö јона мiгтöма пi-вылас вiзöдлiс-да нинöм ез шу. „Мыј-нö талы шуан. Öд тајö зiк-на ичöt кага. Талөн не-

кущом грек-на абу. Мыж-нө тајос луншөра-лунын журбитны щөктан“. Уна екас дум журөдыс бергалө, јона терыба сөлөмыс четчалө. Көс-јис-на-егкө јешщө гоз-мөдыс пернапас чөвтны-да һинөм ез артмы, четчис-да печкан-дорө пукөис. Öлө каһөс еновтис.

— Мамө, а мамө, вај лок вөлөн-дофдөн ворсам. Те лоан вө-лыс, а ме јамщикыс... Но, он-кө либө, ме инө вөвсө ворса...

Öлөлы быд-екас ужд дум-вылад углас, быд-пөлөс-тортө вор-сас, һинөмыс оз лөгас: і кујөдтө петкөдас, і вөвө ө дофдалас, і пес-тө кералас, і прөмышляјтныд ветлас, быдгама эверсө купјөдлас-лыјлас, капкантө октылас. Быдторсө сөлөмыс ескөмөн вөчө, аслас вомыс оз і пөдлаглы.

Век керкаын пукавны зев фелө, муқтөдыд лоас. Öлөөс өтнас-сө һөтчыд ывлаө оз леңны, век керкаын овны щөктөны. Мукөд-дырји-егкө зев лөгыда олас, һекущөм гажтөм оз бостлы. Акаһ-коф-јас вөчалас-да быдөнлы морт һимјас пукталас, сөгга быдөнкөд гор-һитө. Кущөмкө-кө акаһ дөзмөдас, сјјөс зев ылө шыбытас-да мөд мортөс сы-пыфди корөас. Акаһјаслы быдөнлы гырыс һимјас теча-лас, мед-сөкыдјассө да мед-тешкоф һимјассө: Артимон, Јеглам, Ми-трепан да Платон. Быд акаһлы сеталас аслыс-пөлөс ружјө-да прө-мышляјтны мунас. Мукөд-дырји сөгга ывла думыштас-да тельепит ывлаө петны, өдјөжык мед-егкө ускөдчөма. Мамыс јона гугөн пышјыштас, бытө вөјтыштас.

Ывлаын Öлө һекөдкөд оз вермы артмөдчыны, зев сөлөмыс пондылас челафкөд ворсны-да пыр і дышөдас. Мукөд челадјас го-јыс гежеһ-коф шөмөс гудраласны-да шөнді-воңын блін пөжалөны, ыжыд шаһгајас вөчасны-да когыны пуктасны. Öлөлы мед-егкө век вөлі јонжыка вјөөма. Җик места-вылас оз өшјы. То сылы колө вөлөн ворсны да јөзөс куртчавны чужјавны, то колө прөмышляјт-ны, ошјасөс кыјны, шыјасөн быщкыны да ізјөн лыжыны. Мукөд че-лафлы ыжыд мат—өти здук-кежлө спокој оз сет, бөггөма-да мед помагтөдыс ворсөма дај прөст. Унаыс когөң воласны, јона і тыш-касасны! Öлө быдөнөс вермө, сөмын гырысжык вөјтырјас вөтлыг-ны кутасны-да пышјыны лө, сөгга-егкө һекөдыс оз пов-да. Унаыс багыслы да мамыслы сугедјасыс норагласны. Багыс сөмын серөк-тас. Мамыс-егкө јона вөдчас, оз-һин көсјыв ывлаө леңны. Тышка-сөмыс гезјөн көсјө домавыны да дом-јылын вөңны. Öлө сөмын гин-сө чуқыртлас да шуас:

— Ме-тај ог і тышкаө... Агыс пондөны-да-өд бытө... Ме најөс ворсөда, а најө лөкыс пондасны. Ог-өд сөгга на-кок-улө водны кут, ферт воңсасны лө. Јогор-Пөлаыс-егкө став пинсө кигны көсји, да багыс-тај ускөдчис-а...

Öлөлөн багыс јона долыда серөктас да журөдыс малалиг-тыр-ји шуас:

Фетина-жө, зонмө, те быдмылан-кө лоан... јонжыка і лөшщит, һинөм накөд эдөдөлитчыны! Воңө-кежлө озжык пондыны!...

IV.

Өлөлөн багыс таво пиа ош кыјома-да кык ошпи ловјоннас гор-тас вајис. Өлөлөн ош-dorad ужд мыјда: верднытө колө, јуктав-ныд колө, ворсөдныд колө, прөмышляјтныд колө, быдтор колө. Өлө быдторсө вөчас. Ош-пјан сөмын омлалөны. Таво-жө сөгга Өлөјас-лөн поргыс пјанагис, пјаныс поснөог-на-да сөгга керкаас-жө вјөны. Ошјаснад да порејаснад Өлөлы вывти гажа овны, оз і төдлы кыз пораыс колө. Асывнас воэ четчас да первој ошјасөс савмөдас, сөгга порејасөс. Порө-пныд зев сјјө вугралыг, он і төдлы кода-ко-сті умовгас, но кор сјјө олө гөлөсыс вывти лечыд, јона і чірзас. Он гашкө шыгјоннад вјэ! Кынөмыс кутас сумаवны-да мыј-горшгыс пондас куэа нужјөдлөмөн члзыны, көэ гортгыд пышјы.

Өлө некөдөс оз өбөдөт. Ачыс-кө мөдас сојны—і најөс щөщ вер-дас. Ачыс мыј сојө—сјјөс-жө і налы гетө. Ставыслы сојансө өтк кашныкө вөчас. Ошјас-егкө мичаа сојөны, сөмын поргыд некүщөм-ногөн оз велав. Мөдас сојныд-да став тушанас кашныкад пырас, став сојансө өртсыө којас.

— Со, лешакыд! Мыјла-нө сетчө кокјастө сујан? Мыјла став сојансө, ортсыас лепталан? Бытөкө порө кущөмкө сојө!..

— Өлө, мыјла-нө јортчан? Мигтөма-кө-өд сојө, порө-жө і ем,— шуө мамыс.

— А мыј-нө көэ і порө... Мед порө-мозыс оз сој-дај оз і јорт-чыны сөгга. Ачыс со-нын мыј-ыжда, а век бытө кущөмкө ічөт ка-га, став сојансө ортсыө лепталас... Рудащ, те ен кога! Пургыны оз поэ!

Рудащ-понјыс первојсө зев волі ош-пјанөс оз радејт, щөтсө сувтөдас-да ускөдчыны і көсјө. Өлө мыјкө еща најөс бурөдіс. Бөр-ја помыс сөгга төдмагисны да өтлаын овны пондісны. Рудащ-егкө зев-жө бугжыльнас вјөддлас, некыз оз вермы гөгөрвоны, мыјла ош-јасөс керкаө леэөны-да-өд јешщө малалөны, порөкөд өтлаын вер-дөны, чөскыд сојан-јуан гетөны. „Меным і то сөмын чір-пырөг да лыјас гетөны, а тајјасөс со јөлөн вердөны, да налыг-жө мылөс-сө мем лөө нувны“— думаятө Рудащ. Скөрмылас-жө-егкө вөлі гө-лөмгыс, увтөстас вөлі локыг, ускөдчылас пурны, да бөр дурдас.

Бөрја-вылас Рудащ велалі-да эік вегкоф лоіны став поргыс-і, ошкыс-і, каыс. Эік ставыс өткофөс лоіны, быдөн-вылө өткофа вј-эддлас, некөд-вылө оз лөгав-ні, некөдөс оз радејт. Мукөд-дырји-ег-кө завөд-жө бостлас: Өлө век ошјасөс ворсөдө, а Рудащ-dorө оз і воы. Өлө-кө ошјасөс малавны мөдас, Рудащ мөдарө бергөд-час-да оз-нын сы-вылө вјэдды, бытө вегкоф сылы. „Мыј-көэ-пө вөчө, ме-пө вегөг вјэддыны ог көсјы“.

Талун вөлі вөскресенна асыв. Өлөлөн багыс скөд-вылө му-ніс, а мамыс вөчкө пөтис. Өлөөс өтнассө і колысны. Өлө бура-јо-на ошјасөс вердіс да сөгга прөмышляјтөмөн пондіс ворсны. Кывт

пельәсас бағыслән пішщаль вөлі сулалә-да сійәс бәзтіс. Ез-егкө көс-
 жы збылыоә лыжны, да пішщальд ачыс і гымыштіс. Өлө сафтөгыс
 повчыс, һинөм оз вермы гөгөрвоны. Өти ош-пі гащөн турбылтчыс да
 кокјассө тірөдө, мөдыс шемөстчөма-да Өлө-вылө віҙөдө.

Рураш лыјом-шытө кыліс-да посвоҙағыс мыј ебөссыс увтчө.
 Өлө дыр сулаліс, зев дыр шенчыс, сөгга керка өзөссө вогтіс да
 Рудащөс леҗіс. Рудащ пыріс да первој гөгөр ісалис. Ош-пілыг гыр-
 тө аҗіс да быдөн рад-коҗ лоі, бөжнас өвтіг-тырјі Өлө-дорө муніс-
 да зев меліа кісө һулыштіс. Өлөлы зев шуштөм каҗитчыны кутіс.
 Ош-пілыг јурсө лептыштліс-да ставыс дрөбалөма, став зарадыс ју-
 рас інмөма-да быдөн жүгөдөма,—сук сөд гырд візувтө. Өлө дыр
 віҙөдіс, сөгга бөрдҗіс. Мічаәҗ і бөрдө, гінваыс шор-моз візывтө. Ба-
 ғыс локтіс да јортчө- коҗ.

— Таҗ, зонмө, абу шаһ... Аслыд-кө-нө лыјін, сек сөгга мыј лоі.

— Ме-өд, баҗө, ег збылыг көсјы лыжны, прөстө вөлі ворсам-
 да ачыс пішщальд шкувгіс лыјіс.

— Мөдыс сөгга ен-һин бөгт...

Уна-на-егкө көсјіс шуавны, ічөтіка чіршөдлыны көсјіс-да, ре-
 гыд бөр бурагіс. Моздорас бөгтіс да јурөдыс малалө.

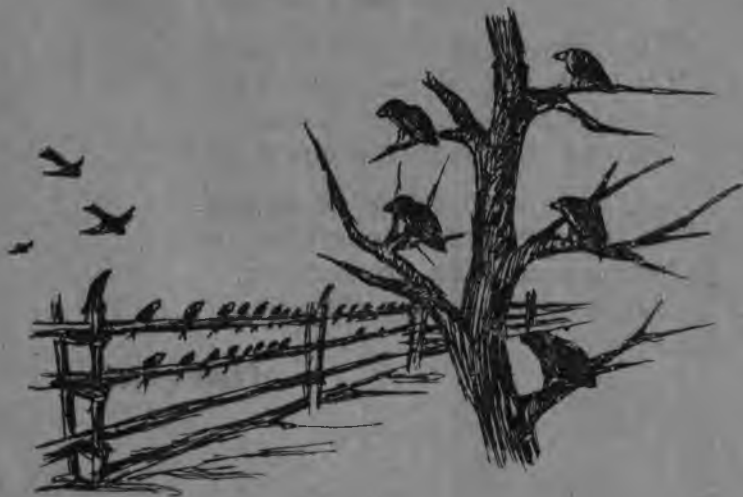
— Һинөмтор, ен бөрд... Мі текөд выль ош кыјам. Вөрө кајам
 да уна вајам. Став көјінсө і ошсө өктам...

Рытнас сөгга бағыс ортчаса керкаө пукавны петіс да јона і
 ошјыгіс:

— Вот, зонмө, менам пыд шег-коҗ-на а, чөлөј ошкөс віјіс.
 Җек-судта-на ачыс, а лыјыны-һин кужө... Збој җетіна лоө, сус!...

Мөскау.

Ічөт-Іван.

Пермакјас сорҥи-ногөн.

Ок, паскөта ме гармонна.

(Сывөө „Пемыт ојөн“-моз).

Талун петам ми гулајтны,
Ок, ассым сөлөм кутам гажөтны,
Јөз-коласын да комі пігна,
Ок, кызі вермам, пондам ҥужөтны.

Ас¹⁾ гажөтчө да комі отір²⁾,
Ок, тырмас ој-лун³⁾ төждисны,—
Тырмас сылы сөкыт дума,
Ок, аслас журын новлөтны.

Міјө олам мувлас өтпыр,
Ок, томпөраыс мијан бөр оз берт.
Кор пөрігман да олөм јештас,
Ок, секи кусас гины «белөј свет».

Кытчөз ловја да выныс ез быр,
Ок, мунда вермам, талун гажөтчам.
Ок, сажкөтө да ассім сөлөм,
Ок, өта-мөдлө⁴⁾ овны отсалам.

Ас ми ветлам да важ ҥинкөмөн,
Ок, ас зік бырөм мијан лөз шабур⁵⁾.
Комі мортлөн да журыс југыт,
Ок, сылөн сөлөм гажа-дырҥи бур.

Кызі кужам да сіз гажөтчам,
Ок, комі мортлө ҥекиҥліс⁶⁾ повны.
Комі мувлас да вөр-колөсас⁷⁾,
Ок, огө дугдө олан кокнөтны.

Ок, паскөт-жө да те гармонна,
Ок, ас поткөтө голкыс⁸⁾ сөд вөрсө,
Мед і ошшес да комі јөзкөт,
Мунда колө лудлас јөктасө.

Гаврил-Пјодор.

1) Мед. 2) Војтыр. 3) Вој і лун. 4) Мөда-мөдлы. 5) Пальтө. 6) Ҥекоднө.
7) Вөр-костас. 8) Јөла.

Частушкаез.

Талун 'локтис объявленнӧ
 Гольсоветӧ корӧны,
 Инъез¹⁾-ныллезлӧ собраннӧ
 Фелегатка бӧрҗыны.
 Озжык²⁾ миҗан Марин вӧли
 Феревенскеҗ таратуҗ,—
 Кыҗи лоис фелегатка
 Огзис³⁾ сылӧ паскыт туҗ.
 Ӧтпыр видис менӧ мамӧ,
 Мыла дыр ме ветлӧта,
 А ме ветли комсомолӧ
 Лыҗфи политграмота.
 Ен те, мамӧ, менӧ вид,
 Ме ӗе богомольч,
 Кӧт те бура витчан сиҗ,
 А ме комсомольч.
 Кӧт те вид менӧ, ен вид,—
 Бурыс женгаӗ абу.
 Ӧни менӧ ен бӧбӧт⁴⁾,
 Ме ӗе учӧт кага.
 Важын тӧдліс комі морт
 Кабак да кӧҗича⁵⁾,
 Ӧни миҗан Кудымкар—
 Асланым століча.
 Аҗа дугдам-ни уҗавны
 Шонди ӧдӧн-ни⁶⁾ лажмыт,
 Кудымкарӧ колӧ мунны,—
 Талун сетчин⁷⁾ комі рыт.
 Менӧ богтисӧ служитны,
 Гортӧ кӧлтчис басӧк ныл,
 Ме пигмоз понда гиҗны
 Ме-бы гажтӧмлӧ оз кув.

С. Кудымов.

1) Бабаҗас.
 2) Воҗдӧр.
 3) Восзис.
 4) Ылӧдлы.
 5) Мешӧк.
 6) Зев-нин.
 7) Сени.

Гіжны бостгыҗас.

Војвыв океан.

Зев ылын, војвылын, тундра му-сајын,
 Јі-пыщкын зев ыжыд океан ем.
 Гыјасыс гырыгөг јөктөны ваын:
 Океан лаңтлыны оз вермы нем.

Ва-пыщкын черіјас, быдсама эверјас,
 Ва-вылын калајас горзөны пыр.
 Некейтөн оз тыдав кыркөщлөн серјас;
 Волан-кө сетчө, те каэтылан дыр.

Гожөмын шондіыс пыравтөг ветлө,
 Зев куэа сулалө сетөні лун;
 Төлын эік суц-кежлө јенежө петлө,—
 Көзыдыс, рујасыс менам оз вун.

Берөгын—тундраын, океан-пөлөн
 Олөны јаранјас важыган зев;
 Ветлөны көрјасөн, кыэі бур вөлөн,
 На-помыг олөны гожөм і төв.

Ваын і тундраын озырлун уна,—
 Колө, ферт, пуктыны зев ыжыд уж.
 Јараныд мореө кыјгыны мунө,
 Ужалө мукөдтор,—оз шөјтчыв суц.

Војвывса олыглы овны зев гөкыд,
 Уна зев пуктыны ковмас гөд вын;
 Јона зев нартітө океан-рөкыд:
 Лолалө көзыдөн—оз сывлы кын.

Гіэ-Паш.

Селькорлөн уж.

Пісмө ыста «Југыд тужо»,
 Кора сы-пыр уна-тор, —
 Озыр гөльөс пікө сујө,
 Колө сувтны гөль јөз-дор.
 Менам пішщаль—лечыд перө,
 Менам пула—јуөр-віст.
 Кіөј гіжө, пелька вөрө,
 Зіла тыртө жежыд лыст.
 Јона гіжөмөн оз ныжмы,
 Сөмын лечмө перө јыв;
 Том кі гіжөмөн оз дышмы!—
 Со селькорлөн кушөм кыв.
 Те, селькор, некор ен дурды,
 Закон-куза ставсө вөч:
 Нелучкіјас медем јурдө,
 Газетјасө ставсө лез.

✠ Мјјан сіктса озыр Мішө
 Пуө быдлун самөкур.
 Газетө ме сіјөс гіжі,—
 Сурі Мішлөн «дона» јур.
 Пошта-вылө пісмө нуа—
 Пошта өдјө пісмө ну!
 Поштальонлы секі шуа:
 «Тажө пісмө те ен гу».
 Ісполкомын, Ленін-пыфди,
 Ыжыд тошка пөрыс јен.
 Секі газетыс ме лыфди:
 «Јенлы абу места сен».
 Нөјтны кыјөдісны менө
 Поп, урафник ...Вылын зор:
 «Зік-пө татчө вјјам тенө...»
 Сөкі мездіс прокурор.

„Шаксеј-ваксеј...“

Југ.

Со мытчыгө кыаыс, шпынјалө Ежва.
 Сөзју-дорын лебалө томыник југ.
 Лөң-сынөдын бергавны мајбырлы вөла,
 Зев наңөник шывјалө, мајбыр оз уө.
 Оз кажитчы өтнасөн, југаныд шоггө,
 Зев уліті ва-вылас шывјалө пыр.
 Мыј сөлөмас јіжөма? Асывбыд нокгө,
 Пыр горзыштө нораа, лебаліг-тыр.
 Лун сарігсаң војвылө воісны кыкөн,—
 Ез овнысө јусјаслы өтлаын сур:
 Воң асылын берөгсаң лыјісны најөс,
 Ез кыпөд-нын ва-вылыс өтікыс јур.
 Сек өтнасөн горзіг-тыр кыпөдчіс јусыд.
 Пыр өніөң лебаліс коңөрөј сен;
 Пөг сөлөмыс јонкыштө, сінваыс курыд.
 Оз шоггөмсө коңөрлыс кыаыс вен.
 Со мытчыгө шондіыс, мөвкјөдлө сынөд,
 Пыр сөзыштө нөжјөник војшөрја ру.
 Со вој-вылө горзіг-тыр мөдөма јусыд,
 Оз важмозыс солыда бордјасыс ну.

Шаков Ө. Ј.

Нывјаслөн сылөм.

Нывсер¹⁾ жу-дорын,
Гажа тулысын,
Рытын сорөник
Сылөм кылыштө.

Ру-пыр мөвкнитө
Төв-ру, пөлыштө;
Тажө пөлтөмгыс
Нывсер гызылас.

Төв-ру пөлыштлас,
Пель-пыр кылыштас
дөна аңјаслөн
Мича гөлөсныс.

Аңјас кыр-жылын
Јона ғылісны,
Гудөк шыјасыс
Пельө кылісны...

Лојі војшөр-нын.
Лөгыд ғылөмјас,
Гудөк гөлөсјас
Кывны дурдисны.

дыр ме пукалі,
Нывсер кыр-жылын,
Төлыс пөлаліс
Менө долыда.

Пельө друг меным
Гөлөс кыліштіс,
Муса нывкалөн
Мича гөлөсыс.

Сіјө гөлөсыс
Пыріс өлөмө,
Кутіс јөктыны
Менам пөг-гөлөм.

Нывсер-кузаыс
Гөлөс локталө,
Сылөм кылыштө
Муса аңјаслөн.

Өті зев нора
Мыјкө горөдлас,
Вөснi гөлөснас
Ылө жургыштас...

Нывсер јона зев
Секі төвзыгіс,
Нывлөн мыла-гор
Ез кут кывны сек.

Төвлөн бандурјас
Јона гызісны,
Нывлөн ғылөмыс,
Ҷікөз лөһалі.

Ҷипөсіктса Иван.

¹⁾ Нывсер—жу.нім, Вісер вожын.

В о ј п у к њ о м.

Mödic карө Сандрик-Петыр,—
Больничай нуө гөтыр:

Чокренъ төдас кущом пөрөс—
Кочегөн-таж һещкө морөс,
Ставыс пыкөс.

Петра, муңи, шуө кылө:
„Горт ов бура, ми́ча, нылө!“
Ен-жө койтөд... те-өд том-на,
Југыдсаңыс керка томлав!
Регыд воа...

Вөвлы стрөга— „Јерө-марө!“—
Шуис Петра, додөдө јара
Сөлис, өвтис дыр-на плетен,
дыш вөв-вылө јортчис летөн,
Вөлөст-помын.

Кольс гортө өтнас Кафа,
дасквайт арөс—грөза бата,
Лунтыр һекытчө ез петав,
Јурыс батлөн кыв ез петав
Төлка нывлөн.

Пыр-таж мыжкө дөмө-вурө,
Вөчө мукөд-тор, мыј-сурө.
Идраган-кад со-һин мунис,
Сесаң зев-һин жеңыд луныс,
Со і пемди.

Рытнад Катлөн сөлөм пуө,
Јурын өти дум век жуө:
„Морт-мөд пукөднытө псчө“—
Кошас-улө крапкис козов,
Ныв-зон лезіс.

Војпукөны дөза гажа:
Өгрөпена Гемө-Сашө,
Тірө-Парө, Окса, дарө
Ачыс Кафа, жбырган-Варө,
Мукөд нывјас...

Јарө, Вавил, Кушц-Пель-Мишө,
Назар, Лазар, Немруј-Гришө,
Лудик Микол, Щащай-Васө,
Тірө Пафеј, Писар-Ласеј,
Уна зөңјас...

Пеша-дорын Щащай-Васө
Јона зажгө-гудөкасө,
Немруј-Гришө Каткөд дурө,

✱ Мукөд гажөдчө кыз сурө,—
Јона гажа.

Kodi jөктө, kodi ворсө,
Mukөd прөста пон-моз овзө,
Каһөн һавзө, мөскөн баксө;
Kодлыгкө со кудель щаксө
Вавил сотис.

Гришө өзјан сартас пешис
Кудель төшкас Сашлы... Һешыс...
Ставыс ызгө, ставыс ваксө,
Өгрөпенлыс Шашай-Васө
Чөрссө мырөдис.

Уж оз термөд јона воҙө,—
Пукалөны нывјас воҙын
Гришө, Мишө, Падлас-Көста,
Васөс горһитөдө Көста,
Вағлы һимкоф.

дарө Сашкөд чијик јөктө,
Васө кадрель сувтны щөктө.
Сетөн шванитчө со Парө,
„Пригадку“ мөдөдчис Јарө,
Барјов кокнас.

Төкөфөн лоі— „петлө“
Бусыс щынөн сизі-ј ветлө,
Јөктыгјаслөн сөз-ва дөрөм,
Облөжкаөз керка вөрө
Өшиң таргө.

Јөктөмөн оз бурмы сөлөм—
Бара мөдис гаж-да ылөм,
Ворсөм, дурөм: гөдмө пельјас,—
Чеглагисны уна желјас
Кудель-пывө...

Щащай-Васө јөзлы кайтө:
„Kодкө узыгыслыс мавтө
Чужөм-ројасө гөд саөн!“
Ваһө щөктө кигтны ваөн,
Вот і уҙөм.

Чужөм гормөдчан-коф лоі
Кор-таж саыд сетчө воис,
Сафмис, скөрмис јона Назар,—
„Мыј те санас ышман, Лазар,
Пельад сета.

✱ Војшөр-бөрын јона сор-һин.

дојмалісны: ғылём, сорні,
Гажа-терыб вомјас музис,
Узыг Назар жона узыс

Нырөн-горён.

Гудёклён, со, шыыс бырі,
Былыгјаслён гөлөс чірі,
Параггаёс богтіс вугыр,
Өдөтталён сінмыс гудыр,
Пөра гортө.

„Важё муналамө гортө“...
Секі стенө гымгіс кодкө,
Сегга кыліс төдса кызём,
Катлөн пыр-жө вежөіс чужём—
Воіс бағыс.

Секі ставыс шаж-пай муні,
Гмек да герам регыд вуні—
Быдөн лоі „стон-стон“-сувтса
Катлөн полёмысла муртса
Артмө кылыс.

„Бағ, ферт, тағ оз малышт жүрөд:
Ҷебсалөј код-сурө бурөн!..
Батө пыр-жө пырны вермас!
Вагө тежык!.. Гріша термас!
Но со-морө!“

Сещөм кадад оз дыр жөзғы—
Гур-сар муні—ставыс зөбгіс:
Кодлы карта, коді кытчө,
Грішлы гөлбөч сурі, зыртчө
Рундук-улын.

Вагө пукгіс плетукаө,
Назар турун-вылө кајө,
Со і жөмдіс, сегга угі
Увлаң жүрөн јаслі-ручө,
Кыткө дојміс...

Kodі дојміс, коді лакгіс,
Васлөн гудөк-пелөс разгіс,
Өдөтталён чөрсис чегі,
Сегга зөлыс ыбөс шеді,—
Карта рекміс.

Петра ушавнајтчіс-музис,
Пөртчысисда жона узыс;
Сөмын Катлөн сін ез куңгыв,
Вөј-быд мајітчіс, ез „кулгыв“,
Гріша-понда.

Оз поз гусөн петны некыт;

Оз төд сені дырө-регыд
дорөм ош-моз рундук-улын
Кујліс Гріша гөлбөч муын,
Өдва ловја.

Сөмын кор-тај Петра воаіс,
Ныр-гор узыг-мортлөн содіс,
Мөдіс жөзны пемыд інті,
Нөжжө мөдіс јөв-жаж-дінті
Гөлбөч содлаң.

Көт і sameј ветліс гусөн,
Ручыг небыджыка—гусөн,
Жөмдіс, морыд, кодкө-ногөн,
Кісгіс наң-пөв вежыкд кокөн,—
Грішлы шогыд!

Кінас нуіс нөк-доз жажжыс,
Лакгіс ставыс аслас кажжыс:
Быдсөн лоі бус да бак,
Паскөм мышку сөз-ва лак,
Аттө дівө.

Өдва жүрсө зугжыс нуіс,
Нөжжө шыш-моз жојті ујіс;
Кільчө-өзөс мунлі чурк,
Сегга кильчө вывгаң пурк—
Ывла-вылө.

Повзөм кокыд вывті вөрыс—
Лебіс, ез візөдлы бөрыс,
Гортө воіс доза сорөн
Сөмын асыв-возла-дорын,
Југыд төтчіг.

Катлөн местаын щөш сөлөм:
Ставыс мыні зыктөг-чөлөн,
Узө чөскыда, оз пөт,
Помтөг адзө лөгыд вөт,
Бытө рајын.

Бара мыні тасма мышыс;
Ен-кө места-вылас мышыс
Сещөм кадад сіјөс кут,
Бөрнад сіјө төвјөм гут,
Кывтө адзас.

Бағыс, гашкө, ез і қағав,
Ез-кө нөк-кашныкыд пазав,
Но і сіјө Катлыс мыж
Вештіс регыд канлөн мыш
Тасма-улын.

Мөдлун Катө асыв-воґын
 Таґи шуис баґыс-воґын:
 „Нөк-доз ускөдөма каһыд,
 Ставыс гөлбөч-муын һаһыд
 Нөйт-ли, мыґ-ли“!
 Каһ-вылө-таґкуруш-марыш
 Петра ускөдчс, кыґ varyш;
 Нөйтөм-бөрын сетс стенө
 „Он-жө лешак-горшөс, тенө
 Вермы вердны!“

дыр-на кылис һавзөм шыґас,—
 Јона каһлөн јонтис лыґас
 Мыґтөм-мыґыґ кык лун-чөж:
 Кокыс чегі, ори бөж
 Ката-понда.
 Колокө, со, грөза чельад!..
 Сінмад четчө, пырө пельад.
 Аґ-мам-дырґи веґыд петлө,
 Натөг увлаһ-јурөн ветлө
 Кыґи сурө.

Буж-ныр.

Частушкаґас.

Мусук менам зев ас-һыра,
 дөзмас-кө оз виґөд дыр...
 Сөветвластлы дас во тырө,
 Јонмө, вынмө воґө пыр.
 Пемыд сиктын өни миґан
 Ем-на уна омөль-тор—
 Ваґө, локсө ставнас виґам
 Мед оз мешаґтчы сы-мор.
 Тиґан дарґа, миґан дарґа,
 Виґкодорса гөтырґас...
 феґегатка миґан Марґа,
 Збоґөґ наґө воґтырґас.

Бура гаґа ғылөґ, һывґас,
 Öни гөлөс тиґан бур;
 Бурөґ комі ғыланкывґас,
 Сещөм бурыс ґик оз сур.
 Миґан сиктын вывти гаґа,
 Лыґдыґан-керка-һын ем;
 Огө мунө бөрө, ваґас,—
 Выл-ноґ овны кутам нем.
 Енө том јөз, коґө пырө,
 Öни велөдчыны кад.
 Медым локыс өдґө бырө,
 Колө суґны јурад саґ.

Сиз-Паш.

„Кыті вöснi, сетi i орö“.

(В i е т).

Пемдö. Војтöв шуџлалö öшiн-улын, трубаын бöрдö. Ывла-вылын көҗыд. Öшiнҗас миҗа гыөрөн серöдöмаөг. Педөг-төт дыр-нын пукалö потан-дорын—гычöдö бөрдыг кага. Гырыҗык чельаҗыс лаңтöмаөг пöлатö, шебрагöмаөг лок пасҗасөн,—кынмöны. Вiт чельаҗ, мед ыҗыдыслы даскык арös. Керкаын гөгөр тыдалö гөл, гөкыд олөм. Уна мөвпалö потан-дорын Педөг-төт. Кыҗi-нө он мөвпав? Верöсыс Богословö мунöма нажеткала, жытнiкас сöмын кык пуд һаң колыс. Турун виҗö-пырöмöҗ бырö. Чельаҗас ротас-моз ветлöны, пастöмös. Мед-ыҗыд пыс војна-вылын—богтiсны чельаҗнасна јешцö, сöмын дасҗiҗим арös-на i вöли. Став лок, гөкыд олөмыс Педөгсзала јурас волö; колö корҗны олан-туј... Кыҗi корҗан? Гөллөн һинөм абу. Озырлөн-ескө ем, да мијанлы, гөлыдлы оз сет, сылөн оз лшав.

Уна мөвпалөм јурыс петö: локтас-ö пыс ловјаөн, оз-ö уг Паһö-Мөҗеј-моз; вајас-оз верöсыс нажеткасö. Тöдö Педөг—гөкыд нажеткатö перҗыны. Пемыдыг-пемыдö лоö морösöҗ лым-пiҗын ујавны. Педөг бөрдö, унмовгыштлөм кага сылы отсалö. Војтöв щöщ быттö тöдö Педөглыг шогсö,—бөрдö-омлалö. Ок, куцöм гажтөм! Чельаҗас важөн-нын пöлатын уҗоны. Мајбырҗас, најö оз-на тöдны мыј лоö адҗывны: көҗыдсö, һајтсö, щыгсö i локсö.

дыр-на-ескө Педөг-төт мөвпалис, ез-кө ывлаын кут кывны кок-шы.

— Кодкө локтö...

Кутiс кывны öҗösö јiркöдчөм. Педөг петiс.

— Код крешценнеј војнас ветлö?—јуалис посвоҗаң.

Бөр пырисны керкаö кыкөн нопја мужиккөд. Педөг лыҗдöд-лөмөн бөрдö.

— Вердысöј менам, војiн-жö. со шажтöј,—шуалö.

Нопја мужик чөвтiс пельösö нопсö, кутiс пöртчыны пас-шојсö.

— да, гөгыр војi. Сöмын лок-кынҗi һинөм ег вај...

Керкаын лаңтiсны. Сöмын војтöв шуџлалö-бөрдö ывла-вылын.

Шуштöм.

— Мыјнö сөгга кутам керны, Миҗреј?—тацöм вöли асывнас Педöөлөн мед-воҗза кыв.—Һаңыд-öд быри, нажеткатö ен вај, сыпыҗдi чуңҗастö воштiн. Көт гортјö вод да кув, сешöм-жö...

— Ен бөрд, гөгыр—шуис Миҗреј—сиҗ-нын, тыдалö, јенмыс шуöма да мыјнö-керан? Уна-öд ми-вок-коҗыд му-вылад ем. Ферт, öни ме абу-нын бур уҗалыг ноль чуңтöгыд, но велöдчам i шујга кiөн уҗавны. Огö-жö-öд кујлөмөн щыгјөн кулөмсö кутö видчiсны!..

Миҗреј дыр кызö—кынмалöма. Гөкыд олөм гөл мортлы. Заводын көсјiс нажөвiтчыны, а чуңҗассö колыс, кер-костö топöдiс-да

лои вундыны. Нёти абу вермөма најөвitchыны—больничанын ку-
лөма.

Чельаджас важөн-нын зоржалоны полатсаң, видчыгөны, кор ма-
мыс најос вердас ид-пыза рокөн. Педөг ветлө бөра-воз; өти-тор лө-
гөдө, мөдтор бостлө,—нинөм оз төлкмы керны. Митреј зумыштчө-
мөн пукалө,—ферт, буракө, гөлөмыс мыжкө керө сылөн. дурыг каң
ем, дај сижө мыжкө талун зөбгөма пач-вылө,—төдө буракө шог-
лунгө.

— Четчөј, чельад, сојыштөј—чукөстис Педөг.

Чельад, каң-пйән-моз, сацкыгисны пызан-сајө, гугөник виқөд-
лыштлины бағыс-вылө.

Митреј шујга кинас пасјасис да щөщ пукгис. Кутисны сојны.

друг өқөсыс воггис да пырис көстыла бөффа шыңеҗа салдат,
кок-пөла.

— Олад-вылад, бағ-мамөј да чојјас-војјас...

— Пијә!..—горөдис Педөг. Пағыс кигыс угі, кутис бөрдны, ни-
нөм шунысө оз вермы.

Митреј ез ешты нылыштны роксө, сижі і вомас когыс. Ставныс
шай-пай мунины.

Иванлөн кык сінва тус өтар-мөдар чужөм-бокөдыс летчис, сөгга
кутис пөртчигны...

Некод кыв оз шу, сөмын војтөв важ-мозыс шуғлалө да пу-
чеј тачкөдчө стенын.

Вежон-кымын-нын колі Иван локтөмсаң. Рад лун-пыфди Иван
вајис сөмын шог да бөрдөм. Шуласны-тај „кыт-пө вөснi, сет-пө і
орө“. Тајө сиж-жө. Бағыс, нажетка-пыфди, кісө чуңтөгыс вајис, пи-
ыс кок-пөла.

Уна сінва Педөг-төт кігтис тајө лун-вој. Уна-нын аслас немөн
лојі сылы быдторсө адзывны. Педөгса лун-лун бөрдө.

Тырмас-нын, мам, бөрднытө,—шуис өтчыд Иван,—сижөн мі ни-
нөм ог вермө отсавны, ни шогсө кокнөдны.

— Мыјнө, сөгга, мыј керам?—воча кыв виқис мамыс—Од зі-
көз рөзөритчим. Наньыд-өд сојныд абу... Ој-ја да ој-ја.

— Ен бөрд, мам, ме кута најөвitchны. Кокөј көт-өд абу, кіөј
ем. Мі бағкөд кутам фөгөд вөчны да вузавны. Кықкө-өд олам-
на-жө.

Пырө Митреј керкаө, зев шога пукгө.

— Урафнык мйән-ордө локтө... Тыдалө мыжкө локтор-нын ло-
өма, прөста оз лок.

— Ој-ја да ој-ја! мйән-өд век-на мынтытөм вотыд. Тајө ачыс-
нын воттө корны локтө.—Бөрдзис Педөг.—Кујимыс-нын волисны,
өстаткі мөстө нуасны...

— Мөс нуны, мам, ог сетө, ни вот ог мынтө,—шуис Иван збы-
лығы.—Адзан,—індө кок-вылас—көні мі вөлім? дас сизим арөссаң
ветлім, вјр кігтим. А код вөсна? Төдам ставсө! Урафнык... Коди сі-

жө? Сижө јешщө пороксө ез-на нушкыв, сөмын щөгөдчөны тани ми-
вок-код гөль шөја-вылас.

— Мыјнө, мыјнө те лојин, Иван,—шыагис Митреј,—кывлас-кө
урафныкыд, лок-өд лоө.

— Таыг омөлыс і локыс мем, бағө, оз-нын төр,—ышловчөмөн
шуис Иван.

Пырис урафнык, рожаыс гөрд, потө. дингыс самөкурөн пакјө.

— Но, аја-пија кыкнаныс воөмаөг sameј пөра-кежө, өни і гор-
нытыштам.—Пиң-пырыс шујис урафнык. Гөлөсыс кортсаөма.

— Волы, волы господин урафнык, пукгы да шөјтчы,—шујис
Митреј, аслас кыс і кокыс мөдис тиравны, повчөма.

— Ог ешты,—чорыда воча шуис урафнык.—Ме локти вот кор-
ны.. Аслым-нын лоі локны, вожө терпитны оз поч! Онө-кө мынтө,
мөстө нуны лоас. Нинөм тјанкөд сөгга дыр горнитны... Но!...

— Ој-ја да ој-ја,—бөрдзис Педөг,—господин урафнык, ен кол
челафсө јөвтөг. Ен рөзөрит,—видчыгыштлы...

— Меным сетчөз могыс абу,—сацкис сетчө урафнык, ме ог
ешты тјанкөд тани баргыны! Видчыгөма-нын вөли дыр. Мед-бөрјаыг
шуа: мынтад алі онө?

— Мынтынысө өни мијан сөмыс абу,—чөвтис Иван.—Нажөвити-
гасыс адқан кущөмөс: өтикыс-коктөм, мөдыс-китөм.

— Мыј-мыј шуин?—горөдис урафнык.—Те јешщө мекөд гор-
нитны лыстан?

— Лаңт, пијө, Иван, ен вочааг,—өлөдөны ај-мамыс.

— Мыјла-нө ог лыгт горнитны?!—чорыда шуис Иван-да, сөгга
урафныклян бергөдчис.—Мыј те локтөмыд-да тани көжајитан? Ми вет-
лјм, вјр кјгтим зөнвјзалуннымөс воштим, а те тани щөгөдчан да
самөкур јуан! Сөгга те-жө і мијан-вылын көжајин, пет бурөн кер-
кагыс! Он-кө...

Иван скөра сувтис көстылјас-вылө, гинмыс југјавны кутис. Кер-
каын ставыс шемөстөм „мыј бара лоө-а?“ Урафнык гинсө паскөдис.

— да, ме тенө!.. Тажө сорныгыд турмаө пуксөда, катаргаө мө-
дөда!—Горөдис урафнык.—да, ме тенө... татчө-жө вја понјөс-моз...—
Урафнык локыг кутис кыскыны шашкасө. Иван ез і көсјы-да ез вер-
мы кутчигныс четчыштитис кок-пөл-јылас да урафныкөс ывла-вылө
тојыштитис.

Ставыс лаңтис керка-пыщкын. Сөмын төвга војтөв жвучкө
шуфлалөмөн. Ывлаын пурга. Кылө Педөглөн нөжјөник бөрдөм...

...Митреј-фафлөн став—скөтыс вөли өти мөс да өти ыж. Кык-
нансө сјјөс петкөдисны да вузалисны вот недоимкаыг.

Иванөс фегатскејјасөн нуисны карө, турмаө. „Кујим во-пө пу-
көдасны“,—виставлө вөли јөзлы урафнык.

Педөсөга колі бөрдан.

— Мамө, вая лөльө,—нора шуалөны Педөггалөн челаф.

Сиз-Паш.

„Ордымлы“ гижны бостыгыҗасан.

* * *

Микөл-ордын мургоны,
 Ставон „Ордым“ лыфдоны.
 Керка-тырыс локтис јөз,
 Табак щынон керка лөз.
 Көщас-улас, нельөсас,
 Чукортчөмас чельаҗас:
 Төлкујтөны јона дыр
 „Ордым“—журнал корны пыр.
 „Суҗөдамөј артелон
 Пыр-жө, тајө поштаон.
 Лоо уна сыланкыв“—
 Јара шуө өти ныв.

„Томкор“.

* * *

Пыфди ез пуктывны
 Коміос војдөр.
 Ез вермыв југдыны
 Велөдтөг вежөр.
 Пемыдын олигөн
 Гажтөм ез вошлы.
 Овны сек долыдөн?..
 Ез вөв пом шоглы!..
 Колы-нын воҗаа кад.
 Оласног вежгіс.
 Путкылтчис пемыд ад,
 Вежөрным југдө.
 Комі јөз лөөддө
 Выл, долыд олөм.
 Овмөссө кыпөддө,
 Бырөма полөм.
 Важ олөм кољасыг
 Мездығны җикөз

✱

Комілы отсагыг—
 Ас-кывја гижөд.
 Öтывывја олөмөн
 Төдмөдас гижөд.
 Нельучки индөмөн
 Нуас бур туйдө.
 Мед-инө паскалас
 Асланым „Ордым“,
 Содасны гижыҗас.
 Мичмас ас-кывным!

Сук-Парма.

* * *

„Ордымөј“, „Ордымөј“,
 Кыг бара чужин те,
 Јаг-шөрө вогса туй,
 Кыг бара петин те?
 Комілыг олөмсө
 Пальөдны көсјан те,
 Југыд-ин индыны
 Комі јөз чукөрлы.
 „Ордымыд“ саҗмөдас,
 Пальөдас ставнымөс,
 Вөр-пыщкыг сиктјасөс
 Уҗөмыг саҗмөдас.
 Јаг-шөрөд вогтисны
 Комілы ордымсө,
 Асгыныс олөмсө.
 Пальөдны пондисны.
 Бур сija „Ордымлы“,
 Јаг-шөрө петығлы,
 Комі јөз чукөрөс
 Југдөдыг гижөдлы.

А. Нестеров.

Редколлегия: $\left\{ \begin{array}{l} \text{Йоль М. И.} \\ \text{Минин М. П.} \\ \text{Надеев А. Н.} \end{array} \right. \begin{array}{l} \text{Попов Н. П.} \\ \text{Исаков В. А.} \end{array} \quad \text{Редактор: Н. Попов.}$

Сузәдәй быд-төлығын-петан журнал

Ордым

(Леэө ВКП (б)-лөн Обком).

Со мый гижәны гиктјассан „Ордым“-јылыс:

Ізвәјыв вәләетә воіс
1 № „Ордым“. Крестана
зев јона лыдәәны кәмі
журналтә. Ізвәјыв вәләет-
ын рочән лыдәәны зев
ещәән кужәны, школаыс-ег-
кә 30 во-күн ем-да. Крес-

тана шуәны: роч-дорыд-пә
тајә мјанлы буржык. Бура
гәгәрвәәны і кужәны лыдә-
әныны быд морт. Бур еіам
Обком ВКП (б)-лы да Комі-
гжыг-чукәрлы коміән жур-
нал леэәмыг.

Ізбач Ләпін Ә. І.

Быд номерын:

50—60 ләстбок-сајас, емәг
серпасјас.

доныс:

гражданалы 30 урән төлыг.
учреждәннејаслы да організатсіјаслы
—60 урән төлыг.

Журнал сузәдан
адрес:

Сыктывдін-нар, Вадорыв-
ульч, 41 № керка,—„Југыд
Туй“-газет редаксіјалы.

Тооја-номерн ыбыејаслы—50 ур.